Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадуьл 1923 шера дуьйна • ПIЕРА, 13 ноябрь, 1975 шо. • № 130 (5267). • Мах 2 кеп.

КПСС XXV СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ

СЪЕЗДА СИЙНА

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяра тIатеIIа къахьегарх продукци маьхала яккхара пхе шера план хакал хьалха — 20 октябре кхоачашъяьй Малгобекски района промышленноста къахьегамхоша.

Дах шерен итт беттен 329606 эзар сома маьха промышленни продукци маьхала яьккхай, цу юкъе 5602 эзар сома маьха яр планал совгIа а йоаккхаш. Планал совгIа 85,4 эзар тонн мехкдаьтта, 87 миллион кубически метр газ яьккхай, арахийцал 44809 тонн бензин, 1150 эзар шуша минеральни хий.

Района промышленни предприятешта юкъе кхи а шерагIа яржай съезда хьалхара социалистически яхь. Кердача къахьегама толамашца КПСС XXV съезда накъабаха дага ба Малгобекски района къахьегамхой.

П. КАЩЕЕВ,
КПСС Малгобекски горкомн хьалхара секретарь.

ЭЗАРАШ ТОННАШ МЕХКДАЬТТА

Сийлен гIулакххашца цеадиСийлахь - боккхача Октябре 58 шу дизара дIей «Сунжанефть» НГДУ № 1 йолча районин инженерно -технологически служба коллективо: пятилетка тIеххьарча шера итт бетта мехкдаьтта даькхара план 100,9 процент кхоачашъяьй, планал совгIа 33100 тонн мехкдаьтта, 15 миллион 900 эзар кубически метр газ яьккхай. ИбслагIа пятилетка йолаелла гIоне 26101 киловатт-сахьат электроэнерги кхояьй.

Карабулак - Ачалкхе, Серноводск яхача моттигашка мехкдаьтта доаха дукха ха йолга теркаме лаьцача кхетадуьургIа мехкдаьттахошта на толам беккха мел хала хиннад. ХIавз ерригача коллектива низ Карабулак - Ачалкхе яхача моттигерча газови «кийнеш» мехкдаьттанен эксплуатаци яра тIаберзабаь ба И- соахка дIайолаяь Iилман эксперимент толамца чакхъяккхаро 20 эзар тонн совгIа мехкдаьтта лийтIа.

Цул совгIа, служба коллективо дукхьал укх шера 210 геолого - технически, профилактически мероприяти чакхъяккхарох скважинех пайда эцара коэффициент 0,957 дIакхачийтай, кхы тIа а 109260 тонн мехкдаьтта, 52 миллион 846 эзар кубически метр газ яккхийтай. № 176, 42 йолча скважинашкара цхьан хьинен къаьст - къаьстай эксплуатаци, ярах 30000 тонн мехкдаьттей 15 миллион кубически метр газ елар. Цу гIулакха керттердаэ да кердя скважине яккха ешаш ца хилар. Скважинашта селективни кислотни обработкаш яро, лаьтташ кIалхара а тIерча я оборудоваиена профилактика яро шера хIара скважинера 200 тонн мехкдаьтта 60 эзар кубически метр газ яккха вIаштIехьдоахийт. Цу тайпара обработка йар укх шера яйс скважинаца.

Укх шера октябрь бетта Серноводскера ерригагаз заводе дIаяхийтар. Хьалха фекелашка йоагаеш хишкаеа цу газо дийпахьец буси кхы а 6000 кубически метр газ ялараx тIанийна социалистически декхараш а ялак а тIехкхоачашъе вIаштIехьдалийтар служба мехкдьатташошка.

Тха № 1 йолча районни инженерно - технологически служба коллектива дикагIболча наьха хьинарах хьахинна толамаш да уж. Царех ва № 72 йолча групповой установка воаккхагIвола оператов А. Е. Могельный, мехкдаьттен газа хаккхара оператор В. И. Немова, сварщик И. С. Адамович иштта кхыбареш а.

Доккхий декхараш латт тха коллектива хьалхашка: ер шу чакхдалале 58000 эзар тонн мехкдаьтта дакика, 25 миллионн 200 эзарa кубически метр газ кхиха. Коллектив тоттийша я цу декхарех ше толамца доахIдергIахарх

М. ХОЛОПОВ.
«Сунжанефть» НГДУ № 1 йолча РИТС-н начальник.

СИЙЛЕ ХИЙЛА ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ

Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совети облсовпрофи 1975 шера кхоалагIча квартале социалистически яхье яьнача промышленни предприятеша, гIишлошъеча организацеша, транспорта, юрта боахама даьхача къахьегама толамий итогашка а хьежа РЕСПУБЛИКАНСКИ СИЙЛЕН ДОСКА ТIА ЙИХЬАЙ 1975 шера кхоалагIча квартала плани тIанйца социалистически декхараши кхоачашдеча эггара дикагIа производственни хьокхамаш даьха йола предприятеши организацеши:

СССР 50 шера цIерагIара Грозненски химически комбинат;

Н. А. Анисимова цIерагIара Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаха завод;

«Грозгипронефтехим» институт;

«Сунжанефть» мехкдаьттен газн йоаха управлени;

«Грознефтегеофизика» трест;

Карабулакски химреагентий завод;

Горячеводски бурув токара балхий управлени;

Карабулакски бурув токара балхий управлени;

«Грознефть» объединене трубно - инструментальни база;

Къилбаседа - Кавказа магистральни нефтепроводий управлени;

«Кавказтрансгаза» лаьрхIа дIа а ухийташ газ лоаттаю Къилбаседа - Кавказа производственни объединени;

Нохч - ГIалгIай гIишлошъеча управлене № 7 йола гIишлой-монтажни управлени;

Ленина орден лелаеча № 7 йолча специализировании треста Грозненски монтажни управлени;

«Союзпромэкскавация» яха Грозненски специализировании управлени;

Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене специализировании гIишлошъю управлени;

«Союзавтоматстром» Грозненски опытно - экспериментальни завод;

«Электроприбор» завод;

«Нефтегазпромавтомат и к а» СПКБ опытни завод;

Гудермесски «Медннструмент» завод;

Грозненски объединении ТЭЦ;

«Грозэнергоремонт» яха ремонтно-наладочни предприяти;

Грозненски вагонни депо;

Гудермесски машиналькъа дистанци;

Грозненски маьхк ю комбинат;

«Росмясомолстрой» треста Грозненски юкъара гIишлошъю дIа-юха лела механизировании колонна;

«Чеченингушвино» объединене ПМК;

«Новосельский» совхоз;

Грозненски № 5 йола пассажирски автотранспортни предприяти;

Червленски наькъий-ремонтни гIишлошъю управлени;

Грозненски производственни швейни объединени;

Къорачар Ерригсоюзни общества Грозненски дешарапроизводственни предприяти;

Нохч - ГIалгIай АССР-а жилищно - коммунальни боахама министерства ремонтно - гIишлошъеча треста наькъаш дехкен тIаьш техкен управлени;

Ачхой - Мартановски райпромкомбинат;

«Чечингремстройбыт» ремонтно - гIишлошъю управлени;

Грозненски междугородни телефонни станци;

Грозненски универмаг;

Червленски ялат дIанйду пункт;

«Чечингушводстрой» гIишлошъю управлени;

Веденски лесхоз;

«Сельхозтехника» Шалински МРО;

Мичурина цIерагIара совхоз;

«Лермонтовский» совхоз.

Хьувкъама лард йолл

Дерриге низаш оаошагIлаьхаз Надтеречни района «Знаменский» совхоза гурахьа махулла дукхагIа комсаш йоIаш, шелал хьатIаяле уж лаьттана кIал йоххара.

ХIанзле лаьттана кIал яхай 400 совгIа гектара тIара яIа комсаш. На районе лакхагIа бола хьокхам ба. Белгаллакхя эза. дIадахача шерашка сания доашаш укх шера комсаш лаьттагIа йоххара деррига балхаш механизировани делга. Комсаш дIенъовлача къахьегама овсарле лакха а йолаш доккхий хьокхамаш доах тракторстаща коммунисташа Кириков Чучас, Мадаса Ризвана, Умиев IарбиВиэиров Байзара, кхыбарашта.

Шоашта карагIдула дика гIулакхаш хьатIахулача XXV партсъезда хетаду совхоза къахьегамхоша.

Т. АРЧАКОВ.

ЗЯБЬ ОАХАШ Я

ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера бIаьсти клат дIадуьргаолаш зябь 168 эзар гектар аха езаш ба республика юрта механизаторашт. Укх шера 10-гIа ноябрь тIакхоачаш аькар 121 эзар гектар я, планегIа — 72 процент.

Соахка хипначуша наьсана зябь укх шера сихагIа оах хьалха кхоачашъяьй Надтеречни района. Зябь оахилга сихдаьа Урус - Мартановски, Шалински, Сунженски, Советски районашка. Из болх тIехьа тетт Назрановски, Ножай - Юртовски, Грозненски районашка.

Агрегаташ кхоачамболаш яле зябь оахилга сиха чакхдаьккха аьттув болаш да хIанзара Iалама хьалаш.

Зябь ахаре план массерал

Дог гIоадьаьна ба Урус-Мартановски района «Гойтинский» совхоза хьайбаш лелдераш. Пачхьалкхенга шура йоахара ийслагIча пятилетка план дах шерен яхе беттен 103 процент кхоачашъяьй цар. Доккха дакъа лоьцар шура яккхара пятилетка план хьалхал хьалха кхоачашъяьча ферма дикагIболча доаркашз: хIана социалистически яхье хьалха йолча Кадырова Эмес, Абубакарова Хедас, Хачукаева Зайнапи, кхычар.

Къахьегамхой болх вIаштIехьбоаккхаш, коллектива барт чIоагIбеш дукха болх бу ферма бригадира Юшаев Исмаiала. Вурайтта шу да из совхозе болх беш волд. хIаьта фермана кулгалду пхьалагIа шу да.

Дуьнхача хана дезаш хьалхашка латта декхараш дика кхоачанIеш къахьегарах «Знак Почета» яха ордаш енвай цуьна. Из ва «ИIIслагIча пятилетка ударник» яха цIи лелаер, райсовета депутат. Исмаiала кулгалдеча ферма коллектива сийнай КПСС Нохч-ГIалгIай обкома, Министрий Совета, облсовпрофа Сийлен грамота.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) «Гойтинский» совхоза шурий - товарни ферма бригадир Юшаев Исмаiал, доаркаш Абубакарова Хедек Хачукаева Зайнапи.

Х. МАГОМЕТОВА тексти
И. ПЛИЕВА сурт.

IА ДОАККХИЛГА МИШТА ДIАДОЛАДАЬД

УЧЕТ А ЯЦ, ХIАЬТА ШУРА А ЯЦ

Дуьна хабар даи укх шера хьайбашка Iа доаккхийтилга хала хургхиларах. Кхоачамболлаш Iалашдаьлаи доакъар, пудухьа хьожа а деш дIаахийта деза из. Доакъара хIара килограмм ца йовш хьаьнка дIакхача еза. Хьайбаша дикагIа дуаргдолаш гIожа доакъар кийчалега Iалашде еза. Цу дерригнена йоахко а декхарийла ба зоотехнически служба боахлой. Цхьабакъда «Грозненский» совхоза фермашка цу гIулакха оарцагIдовла дезаш да. Цу боахама цхьан отделене болх беш яц доакъар кийчду цех. Ча кийчду цех хьалхьаь яьнай цхьоалагIча отделене. цхьабакъда из болх бе йолаялар хургдола дIама да. Кальцинироваи еча цеха юхе доакъар сата цех хьалъеш латт. Бакъда укхаза де дезараш хIама а дукха за. Тхов IотIабиладбаш, оборудовани дIаоттаяь яле а электрически сетех дIахеттаяш. Касталашха цех болх бе йолалой тамаш йолаш за.

Кхы а воча хьал тIа я шоллагIча отделене МТФ. ХIанз хьалье мара йолаяьал цига доакъар кийчду цех. Совхоза кеттерча инженера ков. Сомарбаева прораба нов. Кушевен доп-и денилаар хьайбаш чуссоиадеча тана цех болх беш хулийтарьа аьнна.

Хьайбаш чуссовцаьал. Цехаш болх беш яц. ХIаьта дош?..

— «Мишта дIаухийт фермашка силосе чаи?» — цхьоалагIча отделене доаркашка Осебиева Курбикагея Челнаи Лилияйгея хетт оахъ. — Лафета тIа а дотте хьадахь тхона доакъар, рациона тIа хIара бежана 7 килограмм чаи 23 килограмм силоси йоагIача хетаргахьа хIадул доакъар. Доаркаша санна кулг ца хьаеш дIадеха доакъар къоначча хьайбашта Iунал деча скотникаша Абдулхаджиев Сайд - Амина, Макалов Бастус. Иштта хIара группана маьигIа доакъар мел хьахийцад хиа хьайбаш лелаегашта.

Фермера тараз долча долх тхо. Тараз оаша волча воэ. Алиева тхога хьаькох хIара бригада дIайца доакъар дIаяздаь журнали наькадноти шие. Гучаэльлар балха ди чакхдаьлча мара ца тIа бригадира кулг ца яздела. Цул совгIа дукхагIболча моттигашка механизатор кулг доашаи вийслу.

Цу дерригача гIулакхаша торо хулийт доакъар юстара дIаахара. ХIьата но шиъ ар-гIана хьайбай продуктивность лоцъяра наькъаш хьахIлайт. ХIара кхоабача Iаттагара боаккха шура кхоъ килограмм мара яц. Къоначча хьайбашта дукх тIакхетийтара меттел тIерахул, иштта ян. Абдулхаджиевев Макаловев группашка а дукх тIакхетаи.

Шоай болх леррттIа кхочашбаш отделене воккхагIволча ветеринарив доро вов. Кулевев ветеринария техника нов. Андреевев. Ферме, бозашка чувоалча дезбаьераш яц. Шура лелаю вхьетIаш цIена лелаяра, ферме цIеио лелае езаш хилара доаркашна беселаш яц. Шура хоаккхача веларашна юйейиса миста шура я, хьаьнка па дукх юкедиса доакъар хул. Цу дерригe а инфекционни зарадаж доатаде торонаш хьахулийт.

Цу цхьоалагIча отделене мел нийсленна кхоачамболараш за шоллагIча отделене фермашка а.

Хьайбашта дIадулла чахетаргахьа хьайду скотникаша. Иштта масала, скотника Абдурзаков Астулана 20 Iатта хIаранена 7 килограмм доаоIаш 140 килограмм чаи доагIар — 9 тюк, хIаьта хьадеппар шоаза кIелигагIа дав. Иштта, тхо хьожаш диннача дейнахьа доакъар эшадь делао скотника Сомарбиев Хьамида, Сутаиов Зайнапа. БоагIача боарамагIа доакъар хIа ца яйш, тасса дитао из гIулакх МТФ бригадира Саламов Хасмольмала. Тараза тIа оааш доакъар дIателилга вIашвIехьдалаш укхаза. ХIаьта фуражира воз. Дахуева шийна тоеча тайпара хIател доакъар.

Хьайбашка дIакхачаш деррига доакъар. Из бахьан долла хьокханаш а доха за. ХIара кхоабача Iаттагара йоаккха шура 2,5 килограмм мара яц. ЦхьоалагIча отделеночa фермашкарча а дIелагIа я укхаза. БIеха, цIеи ца деш латт доахан, Iаьсий тIийла да. Уж чулаттача кIара техаш.

Къахьегама законодательства бокъонаш цIенхаштта телхаю «Калаусерча» МТФ. К. С. Пасталева 90 Iаса лелаху, цул совгIа профилакторе латтиза 20 Iаса Iунал ле дезаш я из. Уж доагIачул шоаза дукхагIа да. ХIаьта дIалуш дола алапи беча болхага хьежжа дац. Гортгарна хана ца гIулакх цхьан кога тIа даккха декхарийла ба бонтахяр Б. Межидова отделене зоотехник И. Закрзалова.

Массейнача отделенешка барда бац. Цхьа кIира за шоллагIча отделене Заода ца баьхьа. Инженерни службас яхачох барда хьаувза машинаш кхоачамболаш ца хилара да из. Из хьатIахэилга хIанзалца вIаштIехь ца даькхача ферман кулгалхой бехке ба цу гIулакха.

Бригадираш С. Басханова, А. - Х. Манаев, В. Батаев, Х. - М. Саламов, Б. Дударов, Б. Межидов, отделеней зоотехникашн ветеринарни лорашш, совхоза керттера зоотехник Х. Исмаилова керттера ветеринарни лор В. Иванови декхарийла ба доаппача хана уж кхоачамбоанраш дIадаха а шера план кхоачашъеча доаркаши скотникаши оарцагIбаха а.

Д. РУДСКИЙ.

ФРГ ФЕДЕРАЛЬНИ ПРЕЗИДЕНТ В. ШЕЕЛЬ МОСКВЕ КХАЧАР

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо вехарагIа официальни визит а йолаш 10 ноябре ший сесагаца Советски Союзе венав Германе Федеративни Республика федеральни президент Вальтер Шеель.

ФРГ-еи Советски Союзеи пачхьалкхений байракхашца егача аэродроме ФРГ президента накъабаьхкабар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. В. Подгорный, СССР кхыча мехкашкарча гIулакхий министр А. А. Громыко, кхыбола официальни нах.

Аэродроме ФРГ президентата моаршал хетташ бар столицерча къахьегамхой накъаш.

Везача хььшана цхьана Москве баькхаь кхыча мехкашкарча гIулакхий федеральни министр Г.-Д. Геншер, кхыбола официальни нах.

Самолеташ Iойесаша майдан тIа Германцарча Низий кхаь тайпам — гIашлой, летчикий, морякий — сийлен та оттадар. Хан начальника рапорт делар ФРГ президентага. Германе Федеративни Республикаи Советски Союзеи пачхьалкхений гимнаш лекхар.

Н. В. Подгорный В. Шеели сийлен хан юхе гIолла чакхбаьлар.

Мотоциклистий сийлен эскорт ухув а йолаш Н. В. Подгорный В. Шеели, А. А. Громыко, а Г. - Д. Геншер а автомашинаш тIа а хайшэ Кремлерча хьаьший резиденце дIабахар. Уж дIаболхачи наькъа тIара улицашн, майдаши шин мехка пачхальалкхений байрокхашца а СССР-ои ФРГ-еи цхьнна леладу гIулакхаш машарен хунен халкъашта юкъерча кхерамзалени духьа дегIакхувлаен чIоагIдарен сийна - хьалийттача транспаранташца а ега яр.

(ТАСС)

Л. И. Брежнева В. Шеель тIаэцар

11 ноябре КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева Кремле тIаийцар официальни визитаца веца Советски Союзе вола Германе Федеративни Республика федеральни президент В. Шеель. Цар дIа - юха къамаьлаш деча закъа лаьцар КПСС ЦК Политбюро члена, СССР кхыча мехкашкарча гIулакхий министра А. А. Громыкос, ФРГ федеральни канцлера заместитела, кхыча мехкашкарча гIулакхий министра Г. - Д. Геншера.

Шоашта хетараш дувцаш уж дIа-юха дагабуьлача хьана хьехадиц СССР-ан ФРГ-еиен юкъерча шин оагIорахьарча юкъмоттига хьалах дола дешаш а хIаьта иштта уж дIахо дегIадоалладара перспективаш а. Цу хана хьакхайкадир шиина а пачхьалкхеица юкъерча юкъмоттиге дикача оагIорахьа хшиа дуламаш чIоагIдара баьча балха шоаш раьза хилар. цIаькха а бакъдир СССР-ан ФРГ-ееи юкъе цхьана леладу гIулакхаш дийнача, беркатеча чулоацамца дIахо а хьалдиза, кердача, корта болаш долча дIамашпа уж дIаьхий деларьхIа шоаш хилар.

Шиина а оагIоно хьакхайкадир, СССР-ан ФРГ-еиеи юкъера юкъмоттаг лерраг Iа кIоарлахьарн дегIаIдоалларн, 1970 шера 12 августерча Московски договора ларда тIа яла принципаш теркал а еш, европейски континенте машари кхерамалеи чIоагIъяра массазара фактор а хиина дIаотта дезаш хиларах шоаш цхьатарра дог тайша хилар.

Дунен халкъашта юкъера проблемаш ювцача хана шиина а оагIоно белгалдаьккхар, кходжам кIаьдбара, пачхьалкхенаша машаре йаши гIойле йолча тайпара цхьана леладу гIулакхаш доарждара тIайийрза уйла кхы тIа а чIоагIлуши дегIаухаши хилар. Европерча кхерамалеи цхьана гIулакхаш леладарен дешашта йола Совещании толамe чакхьаларо аьттув бола хьалаш хулийт цу наькъа тIа дIахоpa прогресс вIаштIехьъяккхара.

Корта болаш долча хьалашка, доттагIал тIехь хилар къамаьлаш.

Къамаьлаш деча хана цига бар: советски оагIонгахьара — КПСС ЦК Генеральни секретара помощник А. И. Блатов, ФРГ-ера СССР посол В. М. Фалин; ФРГ оагIонгахьара — федеральни президента ведомства кулгалхо, статс - секретарь П. Франк, СССР-ера ФРГ посол У. Зам.

ГАРГАРЧА МАЛХБОАЛЕН ХЬАЛ ДУВЦА ЖЕНЕВСКИ КОНФЕРЕНЦИ ГУЛЪЯРА ТIЕХЬА Я СОВЕТСКИ СОЮЗ

Гаргарча Малхбоален хьал дувцача "Женевски" конференце болх юха дIаболабарах долча деша США правительствага даь укх тайпара чулоацам бола Советски правительства кхайкарал 9 ноябре США пачхьалкхен секретарага Г. Киссинджерага дIаденнад США-рча СССР посола А. Ф. Добрынина

«США правительствага укх тайпара къамаьл дIадаьла дергдоашаш лоархI Советски Союза правительства.

Гаргарча Малхбоаленера зов къоастадара гIулакх хIана а дерттIадоаниш латташ хилар Советски Союзо еготтдеш да. Цу доал керттера бахьанаш хIана а дIадаьхаш. Израило хьалхагIа а сацно ший кара лоаттаду 1967 шера дIалийца IарбиЙ латташ. Палестина IарбиЙ халкъа законни бокъонаш тергальяц. Из бахьан долаш цу районера хьал кхераме кхоахадеша латт.

Опыто хьаьнкх, цхьадолча дакъеш цу тIа а сепаратни ларда тIеи чакхдоахача гIулакхаша Гаргарча Малхбоаленера проблема къоастаярга да ухаш хилар. Вешта аз къоастадарга цо вита бинш а яц, хIана аьлча цу тайпара хьалашка юстара дус гIулакх политически къоастадара керттера, юкъмоттагерх тешаш. Уж дешаш да — 1967 шера дIалийдача еррига IарбиЙ территорешкара израильски бIу цIенбаь Iоъаробаккхари Палестина IарбиЙ халкъа законни бокъонаш, ший пачхьалкхе хьаара йола цул бокъо а тIехьа, кхоачашъяра. Уж дешаш къоастадача мара чIаштIехьа дарггдац Гаргарча Малхбоалене белгала чIоагIа машар оттабе а цу районера еррига пачхьалкхенаш, Израиль а тIехьа, кхерам тIабоалаш яхаран дегIаахараи тешаме хьалаш Iалашде а.

Советски Союза хьалхагIа а хийттам, дIахо а хет. Гаргарча Малхбоален проблема бокъонца къоастаярга бола алхха нийса накъ дешаца юкъарчал доашаш хьашт долаш йолча еррига оагIоша цхьана, юкъа къахьегара накъ ба ваьна. Дика хоаш да, дунен халкъашта юкъерa механизм — СССР-и США-и сопредседателаш а йолаш Гаргарча Малхбоален деша йола Женевски машара конференци шийхана дукхьал цу гIулакха лаьрхIа вIашагIъелла хиниалга. Цхьабакъда укх йIаьккаче хана хIама ца де лаи механизм.

Советски Союз массаза а хиинай, хIана а я Гаргарча Малхбоален чIоагIа, нийсо йола машар оттабара, Гаргарча Малхбоаленера дов къоастадеча бокъонца йола прогресс хилийтара тIехьа. Цу гIулакха из эшшара хургдар Женевски машара конференце болх ший массе оагIорахьара юхаметтаоттабора. Цудухьа цо предложени ду, СССР-он США-си Гаргарча Малхбоален деша йолча Женевски машара конференце, сопредседателаш шоаш хилараx тарра, цу гIулакха цхьана инициатива дIайолае. Кхетадеш да, Женевски конференцена юкъе цун болх дIаболабеннача юхье деза цхьатаррарча бокъонегIа дешаш юкъарчал доашаш хьашт долаш йолча оагIоша — Египто, Сире, Иордане, ООН-ага гIолла Палестина IарбиЙ халкъен Израилен викалаша. хIаьта иштта сопредседателаш хиларах тарра СССР-он США-си дакъа лаца дезаш хилар. Геттара дика хоаш да, юххьенца деза ца белгалдаьккха а ма-хиллара, болх юха дIаболабаьча конференце декхар Гаргарча Малхбоаленера дов йоагIаш йолча ООН решеней, эггара хьалхарча аргIанна — Кхерамзален Совета 338-чен Генеральни Ассамблея 3236-чен резолюцей ларда тIа политически наькъаца дIаза къоастадеча хилар; конференце болх вIаштIехьбаха беза беррига цун доакъошхой вIаши дага а бувлаш»

ДукхагIа яхка удобренеш

Кхаьнка органически удобренеш дукхагIа тIа а ваэаш кердача пятилетка хьалхарча шера хьувкъама тешаме лард йоллара деррига низаш дерцагIдаьхай юрта къахьегамхоша.

Республика ерригача колхозашкеи совхозашкеи ер шу толлаелча дена кIанзалца 770 эзар тонн органически удобренеш кхашка дIаэзай. Из планагIа 92 процент я.

Органически удобренеш дIаэзара йере план кхоачашъяьй Малгобекски, Грозненски, Урус - Мартановски, Шалински, Шелковской районашка. Цу районий боахамаша планал дукхагIа дукхагIа удобренеш яхкай кхашка. Цхьабакъда цу гIулакха боагIаш бола теркам тIабахийтад массадолча боахамашка.

ХIанз гуйрийнара балхаш лаьгIденнача хана дукхагIа удобренеш кхашка дIаэза торо я боахамий.

Михаил Иванович Калинина 100 шу дизарга

ЦУ ТАЙПАРА ВОЛАШ ВОВЗАР СОНА ИЗ

Дуьнъялйна гуш 1933 шера бIарзвайра сона Михаил Иванович Калинин. Цу хане буржуазин Литвай гражданин хилла со журналист а волаш Москве вера. Йоккхача Кремлевски дворецa Андреевски залан пресса-ложера СССР ЦИК-н сесса-йола зуьш вар со.

Сесси-ше хьаьллаш, Михаил Иванович депутаташта дагадохийтар Советски Социалистически Республикай Союз хьолча дукха ха йоацаш итт шу диза хилар. Цо дийцар Советски мехкарча тайп-тайпарча итташ къамашта бартт тайна дахей цхьана гIулакхаш лелайей, цхьаннa шоай лоIам кертерча лерхIачоа — социалистически общество хьалъира тIехберзабе а торо луш долча нисех а. Из низ ба, йоахар Калинина, Iаьдала керте латтача пролетариато сийлахь-доккхий лерхIараш. Из низ ба Коммунистически парти, социализм хьалъелга вIаштехьдоахар.

Цул тIехьагIа ворхI шу даьлча, 1940 шера, дерригача халкъо хержача Халкъа Сеймо хьакхайкаьча Советски Литвай пачхьалкхен деятель а волаш вера со Москве. Цу хана гаргагIа дIадоладелар са М. И. Калининцара из валлалда хинна хьоашал. Тхо вIашагIдеттадалара цхьайола эпизодаш я са юьца безам бараш а.

1941 шера марте хьайийллар 1941 шерара мехка бюджет чIоагIъяра хетаь СССР Лакхехьарча Совета сесси. Советски Литвай депутаташ я долаш даьхкар тхо Москве сесса. Цу сесса СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела заместителалла хержар со.

Сесси дIакъайла дукха ха ялалехьа Михаил Иванович волча вахар со. Цо раьза хинна тIейийцар.

Дика хIамаш дукха дийшад аз Калининах яздаь, дукха йевад цунах, дуней тIа уггара хьалхарча сийлахь - йоккхача социалистически державa боккагIйолча пачхьалкхен партийни деятелех цаI хилар тарра вовзар сона из. Массала а вайна хеттача тайпара болча президентаршта вIалла тара воацача вагa лалла вар со. Йоккхача гIулакха тIа хинна воллошехьа о, дIатIахьежача хьалхагIа а сайна волхло дагавохийташ вар Михаил Иванович, дог-уйла цхьалха долаш вар. Кердача гIулакха тIа хьожаварца со даькъала а войц. Калинина аьлар:

— ХIанз деиз тхона массанена а цхьана СССР Лакхехьарча Совета Президиума гIулакхашка дакъа лаца, еррига Советски пачхьалкхен лоархIамегIара дешаш къестаде дезарга хьа.

— Из йоккха сийле я, — аьлар аз. — ЧIоагIа тешаш болар да аз, хIаьта со из бода ца бе а хьожаргва, вешта лоархIаваргвай-хьогI?

— ХIама дергдац, лоархIаверга, — вела а къежа аьлар Михаил Ивановича. Тхоай хана тхона а, болхлоштен вахархоштен, кегар пачхьалкхен гIулакхашта довла да низ хкоачаргбац аьнна.

Йист ца кулаш, гучох, цхьа хIама дагадоха гIерташ вахIаш цхьа ха я аьнна Калинина аьлар:

— 1919 шера, эггара хьалха Еррига российски Центральни Исполнительни Комитета Председателалла со хержача хана, мишта уйла йора аз о — лоархIаверганй-хьогI? Сай шеконаш дIайийцар аз Ленина, тIаккха цо сога аьлар: «Нагахьа саина болхлой класса Iаьдал ший бе далла хайнадале, тIаккха цунах лоархIаве а лекхарийла я из». Ткъаь шоллагIа шу долалецаш аз болх бу, хIаьта а кхы хьагучадьина хIама-м доц, лоархIавечоа тара ва...

ДIахо оаха цаь къамаьл дукхагIча даькъе Литвах даьпе дар. Социализм хьалъелга дIа мишта доладелад, юртара гIулакхаш миттел кхаш хеттар Михаил Ивановича.

— Сакхетам бола болхлой класс йолаш хилча, гороже социалистически эргалонаш е сед мишта хала а дад, — йоахар цо. — Юьта — хIалагIа да. Юьташка хьаьнара традицеш хьинаита, кагъелга массаза а халонашца дуьвзаденна да. Тхо чаккханьнад царех, хIаьта цо хIанзча тIехьагIа довла деваш ца. Шунигга колхозаш вIашагIйохка хIанз а таьпа йолчоа тара да.

— Гьиа я, хIаьззаца вIашагIъелла Малабоалехьарча Литвера, юрташ йисача Швенченски уездера цхьа колхоз мара яц. Литвай йокх моттагашка, хьона из харра, кIотарий боахам ба, хIаьта из йоккха дукхьале ма йий юрт социалистически дарда тIа оттеш эргаяккхара.

— Машинно - тракторни станцеш шунигга дукхагIа хуле, — аьлар Калинина, — тIаккха механизацех болла лайда бIаргагургба ахархочоа, лаьттан тIа цхьана болх барах йоала совле кхетаергья цо.

Баьвдар да из, социалистически паькъа тIа мара хорадоагIаргдолаш дацар Литвайна ший ирал. Тхоай вахара дерригача доакъошта социалистически хьисапе эргалонаш е доладелар тхо тIадийрза. Халахете а, социализм хьалъелга массехк шере тIехьодаькхар хьайлача тIемо. Советски Эскаро Литва мукъалькхачул тIехьагIа мара сиха хьалъе йолаллайзар социализм.

ДагийоагIа укх тайпара эпизод а. Цкъа со Москве воагIаш «Тиеса» яхача газета редактора Г. Зиманеса аьлар сога аз М. И. Калинингара газета статья яр шийна лоаш хилар. Массанена а вовзаш волча вай мехка пачхьалкхен деятела авторитетни, юкъарчал доаццаш ше аьнна дош цу ханарча хьалашка Iалаьмате чIоагIа эзаш дар республике: ца кхетадеш дола хIамиш кIезига дацар дукхханей. Из дехар аз Михаил Ивановича дIадийцачул тIехьагIо, из раьза хилар, республикера волчахане хьал дика кхетаду ше, цудуьа цуй йропагандисташта новкъостал де ше кийча а ва аьнна. Шийха со юхавевачул тIехьагIа «Литовски халкъ — кердача накъъа тIа» аьнна керте гIолла даь йоазув а долаш йола статья хьаелар сога Михаил Ивановича.

Йоккхача лоархIаме хилар лаьрхIа литовски кепайоазонна М. И. Калинина язъяь статья. Къаьгган ма-дарреи яздора цо хьалха Европа юстарча моттиге хьулаенне аьлла Литва хIанз сийлахь - йоккхача Союза йиззa бокъо йола член а хинна дIаэтта хиларах, товенна экономикен культурен а йолаш йола хьалла деттен чIоагIа деIаесен социалистически къамий республика а хинна дIаоттара бойрам боашаш йоккхий торопаш цунна ерна хиларах.

ТIеххьара бIаргавийна хилавар сона М. И. Калинин 1945 шера ноябре пуш кховаткъе итт шу дузача денношка. Юбиляр даькъала вуьцачв дакъа лаьцар аз цу хана. Цига каха шийх дукхха эйцачул тIехьагIа, ше къамаьл деш Калинина, массаза а саина, дег тIарен къовстаесш дуьцар, цхьакха а официальность йоацаш. Дег чу дисар шена болх барла лаьша цо доттагIал тIехь деь хьехамаш.

Советски халкъа дукха везаш лоархIаш вар Михаил Иванович Калинин къахьегача халкъа гIулакхa тIеьахоа са ца кходеш вола къовсамхо, ленински школа принципиальни коммунист хиларах тарра. Кхоачам хинна Калинина са краях аьнна дешаш а. Советски Литвас Коммунистически парте кулгалла Советски Союза халкъий вежаршта болча сийлахь - йоккхача дезала йиза ва бокъо йола член хиларах тарра дикка толамаш даькхад халкъа боахама дерригача доакъошка. Республике йоаккха электроэнерги 100-зза совгIа дукхагIа хиннай республике. Хьадиннай керда промышленни центраш: Алитус, Капсукас, Утена, Мажийкяй, Тельшяй, Электренай, кхыйраш. 1940 шера хьаеш хиннача 48-зза дукхагIа продукци арахец хIанз тха промышленносто. Ялата кульурай хьумкъам тоазе совгIа лакхагIа ба буржуазин Iаьдал долча хана эггара дукхагIа хьийхьача шерашка уж культураш гулъеш хиннача, 2,5-зза дукхагIа хинйай хьайбай продукци. Тоадейнад республика Iалма, культура.

Советски халкъий дезала юкъера ший ираз корадаьд литовски халкъа.

Юстас ПАЛЕЦКИС,
Литовски ССР Лакхехьарча Совета депутат, Социалистически Къахьегама Турпал. (АПН).

ПАРТЕ МУГIАРАШКА — ТОЛАШАГIБАРАШ

Коммунизма идеалаш баьхьаш къовсам лоаттабар коммунисташ кертера декхар да. Цудухьа парте эггара хьалла ший мугIарашка дIайийбу шоаш бола болча участкашка политически организаторий, болх вIаштIехьбоккха ховргдола болхлой.

ХIанз, масала, юрта боахаме кертердар да материальни производства даькъе партийни влиянн чIоагIъяр. Из декхар керте а хуваш, «Прогресс» яхача совхоза партийни организаце дукхагIча даькъе ший мугIараш шерду кхашка, хьайбий боахаме къахьегаш болабах парте хьайбарца. Цо тхоа торо лу производства кертерча участкашка коммунисташ хьалхагIа санна кхычахьара ца а хьежабеш шоаш болх беча моттиге хьалхехе. Иштта укх тIеххьарча хана тоьал йокхгIа хиннай тха партийни организаци: КПСС кандидаталлара членалла ваьккха 12 саг, хIаьта 21 саг КПСС члена кандидаталла хьийцан. Парте хьайиъараштa юкъе я Iаьсий лелладер У. Магомадова, тракторист Р. Ахмаев, шофераш Х. Тезбиев, Х. Налаев, гIишлошъер Г. Резников, совхоза болхлой С. Успанова, Н. Магамедхаджиев, кхы дукхахбараш.

Совхоза партийни организацена юкъевоагIача 78 коммунистех дукха хIама ца эшаш берригаш я материальни рузкъа хьаьхоллача къахьегаш ба. Царна юкъе ба орденаш, медалаш тийнна нах, коммунистически къахьетама ударникаш, из цIи яьхкар дукхье къовсам лоаттабераш. Къахьегама Цlеча Байракха ордене йолаш ва коммунист, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема ветеран, тракторист Мазиев Алавди.

КПСС XXV-ча съезда сийла лоархьача социалистически яхье хкычарна масала телаш хьинаре къахьег совхоза коммунисташа.

У. ПАШАЕВ,
Веденски района «Прогресс» яхача совхоза парткома секретарь.

ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНИ ДОТТАГIАЛ ЧIОАГIДЕШ

Вай мехка дахаш долча тайп-тайпарча къамий доттагIа чIоагIдара интернациональни кхетам балар кертера цхьа гIулакх да.

Тха района клубни болхлошта балача наха интернациональни кхетам дуьа юкъелуъь беннеш докладаш, союзни республикай киностудеша театрошен уггарча фильмашкен спектаклашкен коллективно хьажа а хьеже, уж дуьц. ХIаьта района библиотекашa вежарха йолча республикай йоазонхой произведенеш дешарий конференцеш чакхйоах. Шерра даьржад революционни, тIемси къахьегамен сийлен моттигашка походаш ...

Укх тIеххьарча хана толдень тIеххьенна интернациональни кхетам балара лекционни пропаганда елга, къаьстта советски халкъо Котало яьккха 30 шу дизар дездаьчул тIехьагIа.

Чакхъьхай «Ленински къамай политика котъьхьар — Советски мехка халкъий доттагIал чIоагIду низ ба», «Социализм лораяр — коммунистий интернациональни гIулакх да» яха а, хIаьта мишта хIанзар-ю этапе дуней халкъашка корта мукъъал баьхн доаттабеча къовсамах йола а беседаш.

ХIара лекторо кагирхошта хьалхашка цIи хезача дуьнен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойн болалий революционни кулгалхой вахарах дуьцаш къамкъалаш даьд. Иштта тайн-тайпара сайреннаш, спортивни вIашагIкхетараш, производстве хьалхалаттача къонача ударникий слеташ яьй. Традици а хинна дIаэттад Назрановски, Малгобекски районийн вежарашка йолча Къилбаседа ХIирийчен кагирхоша ялат дIацера - чудера цIейш, доттагIала фестивалаш чакхъяхар, хIаьта мишта комсомольски хьисапе саг маьрe яхар-йоалар, паспорт хьаэцар дездеш чакхдаккхар а.

Районни культура ЦIагIа дIайихьай вай мехка а доазол дехьарча а халкъий искуство, культура традицеш йокхайташ салаIара сайреаш, тайп-тайпарча мехкий искусство, литература довзийташ йола конкурсаш, социалистически мехкашкара ухача артисташ, йецийца, болх беча болгарашца вIашагIкхетараш.

ХIаьта хIанз парте XXV съезда накъъалолхаш клубни болхлоша кхы а шерраж боаржабаьб агитационни болх.

З. ФЕВРАЛЕВА,
Сунженски района культура отдела заведующи.

Е. Г. Амосовай шоллагIа котало

ИВАНОВО. Зизай цIов бе я боллаш чуера свена йистоаьлча Социалистически Къахьегама Турпал № 2 йолча Фурмановски прядильно - ткацки фабрика прядильщица Е. Г. Амосова. Цехерча доттагIаша безаме лоаца баькхар цуна шоллагIа пхе шера задани хаьнал хьалха цо кхоачашъяр. Елена Георгиевнас шоай отросле эггара хьалха кхоачашъяьй ший пятилеткен тIайийна декхараш. Из бахьан хилаш КПСС ЦК Генеральни секретари доакъоста Л. И. Брежнева из йоанза къахьегама котало кхохарах КПСС ЦК цIерагIа дайтача моаршала дешашта жоп а луш Е. Г. Амосовас дош деладар пхьайха пхе шера задани кхоачашъе яьнна. Иштта, шу чакхдала ца бутт эшаш—керда котало: пошааьд 610 тонн хьалхарча сортах дола тай.

СУРТА ТIА: йоккхача къахьегама котталонца даькъала юеш Е. Г. АМОСОВА цунца болх беш болча доттагIаша.

И. ДЫНИНА сурт. ТАСС фотохроника.

1976 ШЕРА КАЛЕНДАРАГIА

НийслагIча пятилетко план хаьнал хьалха, 7 ноябре, кхоачаш а еш КПСС XXV съезда сийленца пакъъабахара доккхий социалистически декхараш тIайийцадар Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чаккхдоахача завода болхлоша. Ер шу доладуча хана тIайийнача социалистически декхарех лаьрхIачул шоззе дукхагIа заданел совгIа продукци иоьхала еннза доп делар цар. Хьалха тIайийнача социалистически декхарех къахьегамо овсарле 0,9 процент лакхъе эзаш хиннача кердача декхарех 1,6 процент лакхъе лаьрхIар. Керда техникен дикагIйола технологин производствана юкъеяхьара чотах планал совгIа бIаь эзар сом пайда бе безаш хиннача кердача декхарех шоззa дукхагIа пайда бе дош делар завода технологаша.

Уж толамца кхоачашдара долаш дош дийцар завода хIара цеха болхлоша шоай юкъарча собране. Цига цар белгальхар шоай торопаши кхоачашъеш. Цул совгIа беррига Iилманно - технически болхлой а шоай творчески планаш а оттаь уж толамца кхоачашъяра хиннар кхо па деш къахьега болбелар. Цехий установкий, смений коллективашта хьалхашка латта декхараш, цар лоархIам дIабовзийташ дарра юкъе хаддан за балхаш деш ба завода пропагандисташ, политинформаторош. Завода берригача болхлошта дика довзаш да хьалхашка латта декхараш. ХIара дийнахьа даьхача къахьегама толамий итогаш ю цехаша, установкаша, сменаша. КарагIдаьйннарий, цийселлача кхоачамбоацарий бокъонца анализ а яь кхоана де дезараш белгалдоах цар.

Арахеца продукци дукхаеIен дикагIен хулийташ хьалхашка латта декхараш кхоачашдара йола лоархIаме резерв я технологически установкашта хаштийнахьа, дика, сиха текущи капитальни ремонт яр. Из дика кхетадеча № 7 йолча ремонтно - механически цеха ремонтникаша къаьстта дика къахьийгад нийслагIча пятилетка шерашка. Пхе шера хьалхагIа ремонт е езаш хиннача 71 установкана метта хIаналехьа цеха коллективо 77 установкана ремонт яьй. Царех 43 установкане ханал дукха хьалха чаьккхай ремонт. Цу торо хилийтар планал совгIа итташ эзараш сомий маьха мехкдаьтта продукци арахеца. Уж толамаш доахача дизза дакъа лаьцад ремонтни бригадий кулгалхоша Агапсонова, Терехина, эзарщакаша Гудеева, Зезюле, токара Тимакова, фрезеровщика Степанова, кхы дукха бараша а.

Пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра доаттабеча къовсама юкъе хьинаре дакъа лаьцад завода рационализаторий, новатороша. Шергара шерга боккагIа пайда бу цар производствана юкъехухьача рационализаторски предложенеша. Пятилетка хьалхарча шера цар кийч а я производствана юкъейихьача рационализаторски предложенеша пачхьалкхена 495,4 эзар сом пайда бар. ХIаьта 1974 шера производствана юкъейихьача предложенеша баь пайда 1368,6 эзар сом хилар. Иштта пайда бе лерхI творчески къахьегараша укх шера а Рационализаторски фонда пхе шера план дигь шерен ах шера кхоачашъяь цар. Пятилетка шерашка заводе кийч а я производствана юкъейихьача 45 изобретенех 1816 рационализаторски предложенех пачхьалкхена кхоадьх 36451 эзар сом, тIайийца социалистически декхарех бе безаш хинна пайда 1550 эзар сом мара доацача. ДикагIйолча рационализаторех лоархIаш ба Артемов Александра Николаевна, Москаленко Сергей Петрович, Абдурахманов СаIид, Бухтияров Виктор, Арушанова Валентина Михайловна, кхы дукха бараш а. Цхьа шу дIадахийтан царех хIаране боккача маьхера массехк рационализаторски предложенеш производствана юкъе ца хьоа.

Пятилетка шерашка завода коллективо доаха къахьегама толамаш тоадара, производства экономически эффективность лакхъяра боккха пайда баьнаб укхаза балха юкъейоалаьча щекински экспериментах. Из кердадар производствана юкъедоаладарах 1970 шера денз кхычахьа балха вахаш йола мукъавайнная 200 гаргга болхло. Цо торо хилийтай 500 эзар гаргга сом алапи кходе. Дуккхьала щекински метод производствана юкъейоалаярах еррига предприятни хьайийнача къахьегама овсарле нийслагIча пятилеткагIа 7,3 процент лакхъеннай.

Арахеца продукци дукхагIа, дикагIа, дIадодар кIезигагIа долаш хулийтаргья яхача дезизах къаь я хьегаш шерра социалистически яхь йоаржаьй завода технологаша, ремонтникаша, кхыча болхлоша. Царех 950 саг коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи лелаеш ва. ДукхагIйола установкаши цехаши я из сийлен цIи лелаеш. Царех я 13 июле денз тIайоагIача иттлагIча юбилейни календарагIа къахьегаш йола Волняков Иван Николаевич — керте латтача № 43-3 йолча установка коллектив. Иштта ханал хьалха шоай пхе шера план кхоачашъяьй Васнятева Лидия Николаевна, Маслов Виктор Николаевич, Куницын Юрий Михайлович керте латтача установкий Колесников Анатолий Алексеевича, Румянцев Петр Ивановича кулгалдеча цехийн технологаша. Завода коллективо доккхал а деш шоай новкъосташта хьоахам тела ши дикагIйола наставникаши производственникаши лоархIаш ба технологаш Комаров Михаил, Низдак Дина, Потютко Виктор, Есин Николай, Зайцева Елена, кхы дукха бараш а.

Шоашта тIалатта бехктокхам дика кхетабеш, шоай торонех, кхоачамех, дикагIйолча опытах, социалистически яхье массе а тайпарча формех бизза пайда ийбаьча технологаша, инженерно - технически болхлоша, ремонтникаша кердача къахьегама толамашка кхувл завода коллектив. Мехкдаьтта продукци арахецарех из маьхала яккхарех пхе шера план укх шера 18 октябре кхоачашъярах рапорт делар цо. Укх юкъейисача хана пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цо арахецаргья миллионаш сомий маьха мехкдаьтта продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра пхе шера оттаь хинна задани кхоза тIехкхоачашъяьй.

Дерригa технико - экономически хьокхамаш тоадара даькъе къаьстта беркате хиннах завода коллективана пятилетка тIеххьара шу. Укх шера цо арахецача алкидбензини пачхьалкхен дикала Знак еннай. ХIаьта заводе яра мел хеца продукци лакхерча категорех арахеца йолаеннай. Планал совгIа продукци маьхала яккхарах, арахецача продукцега дIайода мах лохбарах, мехкдаьтта продукташ, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоарах укх шера пачхьалкхена планал совгIа 400 эзар гаргга сом пайда баьб.

КарагIдаьннача кхоачамбаьIеш оамал яц завода коллектива. ТIа-тIа ший къахьегама толамаш тоаеш сийленца кхоачашеш я из коллектив КПСС XXV съезда сийна шеш тIайийца социалистически декхараш а.

Б. КОСТОЕВ.

Мурмански область. «Маьлха Антарктида» олаш я Хибински лоамашкара Расвумчорр яха плато. Укхаза хIанз Iа чIоагIIеннад.

Халача хьалашка къахьегаш ба укхаза уллача «Центральни» яхача рудникера горнякаш. ХIаьта болх дика а бу. Укх шера цар мехка лургда 17,5 миллион тонн апатитови руда. Пятилетка йоалелче денз «Центральни» счете ши миллион совгIа тонн планал совгIа даькха руда да. БалгалахкхагIа доагIа дукхагIа даькка руда къахьегама овсарле лакхяра чотах даькха хилар.

Руднике доккхал а деш цIераш йоах социалистически яхье хьалха латтача — КПСС XXV съезда баха ма-боагIара накъа болхача экскаваторщикий коммунистий А. Фокина, А. Давыдова, 40 тонн мухь кхуьйача БелАЗа водителa М. Зайцева, бульдозериста И. Солдатенко.

СУРТА ТIА: Расвумчорр яхача плато гучахьарча спосабах апатитови руда доаккхаш.

С. МАЙСТЕРМАНА сурт. ТАСС фотохроника.

— ДУВЦАР ХАЛКЪА IАЬДАЛЕХ ДА —

ВАЙ КХОАНЕ СИЙРДА ХИЛА ЕЗА

«Сердало» газета тIа хина тека «Халкъа Iаьдалаш» яха статья ийиса сахкетам болча наха дег чура хьоабалъяь тIаийцай. Из ха йиш я газета тIа по айдаь дош дуьцаш каст-каста арахоьла статьяш дийшича. Массанена а ловш дар цаI даво Iаьдалаш юкъера дIадахар, дикадараш хьаллапар.

Сайтара доагIача даькъе са безам ба цу хьакъехьа массехк дош ала. ДIахача замах юхедиса нийрча гIулакхаш тахан а тIехьа вахара йоккха новкъарле а еш вайна юкъе дахаш да. Царех да урдош дахар, миэзах кхалнах маьре яхувар, миштта хьыкарраш. ВIалла а лоаца луш да «кхел» а хувшаеш шоай харц бокъонаш сахкетам тIехьабисача цхьа пачбехкача пхьабойчa моллаш, мурдаша лаладер.

Кхалнаьха сий ловдеш, уж IотеIабеш лел лакхо вай бийпа «даьла лай». Кхалсаг массаза а маIача саго ялачоа мутIахьа хила еза, юкъарча вахарца гIулакх дий цуи, дукхьаж кьонахашта тоар де кхелай из яха уйлаш дIачIоагIъе гIерт уж.

Хьалла цкьанкха бокъо йоацаш, массадолча хIаманна «бIаргаш къайла» хинна долонн кхалсаг маIача сагa нийсе болча бокъо екна йоккхий яьб Советски Iаьдало. Цудухьа вайна юкъе шортта ба дахкера дешар дийша, пачхьалкхей кулгалдеча органашка держе бола, Социалистически Къахьегама Турпалий цIераш лелаю кхалнах, цу даакъе вайнаьха бараш а болаш. Иштта кердача замано пун денна керда сийрда вахар Iаьрждe гIертар бахьаьва ва мехках дIаходадеча, уголовни бехкохкаме эзача.

ДIадала тугаш дац вайна юкъера мурдий тоабаш вIашагIъеттаялар. Каст-каста худ из мархий бетта. СагIах кхета деза яхаш буе-бус вIашагIа а беттаяш, эшар я деш, нахa сискалаш а юаш лел. ТIаккха геттара бийса яхача чу а баьхке дийнахьа сарралца бийша баш, «чIоагIа эшар дар оаха сийсара даьр» яхаш. Са дийначул тIехьагIа яха а эргIанара зерата бийса ешье болх, вешта аьтта. Наьла сискалаш я. Уж «мухьаргаш» цхьаннахьа балха а йоацаш аха даьр дуаш я, хьемата дийнахьа из хургда йож-хургда яхаш нах Iеха а беш.

Цу тайпара хIамаш юкъера дIадахара вай дерригаш оарцагIдовла деза. ТIаккха мара наргIатта са доаккхалургдац вайга. Шийн хьам дезаш вола хIара саг декхарийла ва наьха вахар сийрдаккхара шийгара доагIар де, во мел дола Iаьдалаш тIагIертта дIа а доакаш вай кхоане хоаье.

Л. ГАЛАЕВА,
Назрановски горсовета депутат.

ДИКАГIЧУННА ТIЕХЬА ХИЛА

«Халкъа Iаьдалаш» яхача статья тIа дика доашхаш дуьцаш сага вахаре деша яхар санна ийслуш долча гIулакхех, Iаьдалех, традицех. Цар дикача а вочa а оагIоний вайга уйла йет цо, вахар кхы а ирзегIа дар дукха ширдаьннача Iаьдалашца къовсам лоаттабера вай дерригаш тIахьех.

Цу дерригие лаьхьбу цу статья лоархIам, шийн кадкъа вахар тоадар боккъонца лоаш барий дег чу юкаш я из.

Теркам тIаозаш я вежарашка йолча республикайн укх тIеххьарча хана каст-каста шоай делегатеш дIа-яха уллийташ доттагIало тIехье леладеча гIулакхах дуьцаш йола моттиг.

Статья тIа къаьстта дика хьахьекхад, вайна халахете а, тахан а тIехьа вайнаьха юкъе нийслуш дола дIаяхача замах юхедиса нийрча Iаьдалаш: мехкарий иззегIа удабар, урвун дахар, кхелаш хувшаяр, кхыдараш. Шийна зене дола, ший вахар бIехдеш дола гIулакхаш хьаллуеш нах цхьана а халъдо нийса лерхIац, иштта мара цу дийна лоархIаш бац вай а. Цудухьа во долчун юстара гIийрта ца Iеш из дIадакхха, воша цу тайпара дар ца де хьажа деза вай.

С. ГОРБАКОВ,
№ 10 йолча Сонж. СМУ монтажник.

ЯХЬЕ ДАЬХА ТОЛАМАШ

Назрановски маьхк еча завода хьокхамаш хIара шера тоалуш доагIиига гурда укх цифраш хьежача: 1971 шера планагIа 816 эзар сома маьха маькхабулочни изделеш маьхала яха езача 935 эзар сома маьхала аьхар. ХIаьта 1974 шера планагIа 1106 эзар сома маьха продукци маьхала яккха езача 1289 эзар сома маьха маьхала яьккхар. Укх пятилеткагIа хIара шера къахьегама овсарле лакхъяра план 106—108 процент кхоачашъяь. НийслагIча пятилетка планагIа 326,1 эзар сома маьха пайда бе безача 347,2 эзар сома маьха пайда баьб завода къахьегамхоша.

Уж толамаш доахача боккха лоархIам болаш хилар завода ший доладахьа транспорт хилар. ХIанз заводе ГАЗ - 51 автомашине, МТЗ - 50 трактор я. Мичча хана шийна эзача материалашца ше Iалашъе йиш я предприяте хIанз. Иштта, 1971 шера денз ший доалахьа транспорт хилар бахьан долаш хIара бетта ши эзар сом совгIа кходе вIаштIехьдоал коллективна.

МоллагIа оатхал езача из айца «Электроинструменте», я мельзаводе ваха везаш хулар хьалха. ХIанз Назрановска маьхк еча заводе ший механически цех я.

Укх пятилеткагIа арахеца продукци дукхагIа хинна ца Iеш, из дикагIа а хиннай. НийслагIча пятилетка шерашка дукха кагирхой баьхкаб заводе балха. Цхьацца балха говза карараьаь ца Iеш царех дуккхабераш производствера болх ца буташ вузашка а техникумашка а дешаш ба. Шоай болх безачарна чIоагIа новкъостал деш я заводе вIашагIъехка квалификаци лакхъяра курсаш. Политически кхетам лакхбара, экономически знанеш хIара предприятера болх беш я экономически знаней лардий кружок, йуй кулгалхо я Эзиева Мадина.

ХIара бетта а тIеххьагIа квартал чакхйоалаш я итогаш ю социалистически яхье. Цу итогех дуьц месткома заседанешка, юкъарча собранешка. Итогаш си теркаме лоаш производствени хьокхамаш а, арахецача продукци дикал а. Социалистически яхье хьалхара моттигаш яьхача бригадашта карарб кара тела цIе вымпел лу. Из вымпел дукххаза а еллай Ф. Хамчиевас, Р. Балаевас кулгалдеча бригадай коллективашта. Цу коллективай дикагIбола болхлой завода Сийлен доска тIа дIаязъбаь ба: Костоева Радимхан, Оздоева Марем, Борова Iайшет, Мальсагова ХIажар, Чатиева Iайна. Цар шоай производственни нормаш хIара сменагIа 106 — 108 процент кхоачашъю.

Каст - каста социалистически яхье хьалхалаттарех дуьц «Пищевик» яхача пенгазета тIа. Социалистически яхье тIех дика хьокхамаш доахаш нийслагIча пятилетка план ханал хьалха кхоачашъьрех ба цехий мастераш Оливов Iалихан, Арапиев Мехти, хьовр довсар Чатиева Аминат, бод хьохкабеш йола Хамкоева Лиза. Коллектива делегатеш каст-каста хул шоаш социалистически яхь лелаеча Грозненчен Веславерчен предприятешка. Цига шоашта пайда дикадар шоай бадха юкъедоаладу.

Завода коллективо доаха толамаш чIоагIдара кIезига лоархIам болаш баь рационализаториша беш бола болх. ХьинаргIбола рационализаторех ва ший пхе шера задани ханал хьалха кхоачашъяь вола сварщик Торшхоев Бахьаудин, слесарь Алиакберов Рефкати.

НийслагIча пятилетка план укх шера 5 сентябре толамца кхоачаш а яь хIанз КПСС XXV съезда кердача къахьегамаз совгIаташца накъъалхa кийчлуш я Назрановски маьхкеча ...

А. САГОВ.

БУРУВДЕТТАРИЙ СОВГIАТ

КПСС XXV съезда сийленца накъъабахара къахьегама вахьтe еттача Карабулакски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараша дика къахьегама совгIат кийчдир Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 58 шу дизара цIейна. Бурув тохара шера план 6 ноябре кхоачашъяьй цар. Ер шу чакхдалалехьа иттагIча пятилетка хьалхарча шера календарагIа тохаргда эзар метр бурув. Укх шера управлене коллективо техад 17700 метр бурув.

Къаьстта дика къа а хьегаш бурув тохара шера план ханал дукха хьалха кхоачашъяь ях бригада я тха коллективе. Царна юкъе а хьалха латтачарех я хIанзалехьа шера задании пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяь йола Трусов Михаил Федоровича кулгалду бурув детта бригада. ТIадоагIача шера чотах бурув тохаш я Михайлов Степан Игнатьевич керте латта бригада коллективаш.

А. БАКАЛЮК.

Технически кердадараш юкъедоаладарах

Укх шера 50 эзар сома маьха Iалман - технически мероприятеш чакхъяха лерхIаш вар «Малгобекнефть» НГДУ. Из план толамца кхоачашъеш я. Укх шера 10 бетта производстване юкъейоадаьй 43 эзар сома маьха 19 технически мероприяти.

Iилманен техникан карагIдаьнна кердадараш къаьстта дукха шоай балха юкъекхувл скважинашта капитальни лаьттан кIаллхен ремонт еча цеха коллективо. Шера 8 эзар сома маьха технически мероприятеш чакхъяха езача цеха болхлоша 13 эзар сома маьха технически кердадараш юкъедоаладо шоай балха. Масала, балха юкъейоалайир гидрозатвораш йола глубинни насосаш. Керда насосаш балха юкъейоалаярах 1200 сом пайда хилар. Цу насосашта шоай балха кьалашка хьежжа цхьацца хувцамаш дир воккхагIча мастера Монахов Михаила. Хьинаре рационализатор хиларах тарра вовз из. М. Монахова новкъосталца дукха кердадараш балха юкъедоаладаьд цехе. Скважинашта капитальни лаьттан кIаллхен ремонт еча цехе мишта балха юкъедоаладаьд 8500 сом экономически эффект луш дола тобмывочноловальни инструмента комплекте яха технически кердадар.

М. ДАСКИЕВ.

ХЬИНАРЕРЧА КЪАХЬЕГАМЦА ЧАКХЪЯККХА ПЯТИЛЕТКА

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

Республика промышленни предприятей коллективаша КПСС XXV съезда сийлена накъаяхара шерра социалистически яхь а йоаржаь, продукцена реализаци ярен дукхагIйола промышленни изделеш арахоцарен итт бетта план хан ал хьалха кхоачашъярца белгалдаьккхар Октябрь дена цIей. ПланагIа лаьрхIачул совгIа арахийнай 15,2 миллион сома маьха промышленни продукци.

Пятилетка чакхйоалача хана хьинар айденна къахьегаш ба мехкадьттапромысловякаш, мехкадьтта чакхдоахараш, мехкадьттахимикаш, машинашъераш, хьун болхлой, кхачени яйгачен промышленноста, халкъа боахама кхыча доакъой болхлой. Болхлоша, инженерно-технически болхлоша хьинар кхо ца деш къахьегарах заводийн фабрикийн коллективаша деъна къахьегама толамаш дика да.

Итт бетта производственни программа кхоачашъяй союзни республиканский доалерча предприятеша. Союзни доалерча предприятеша планал совгIа арахийнай 8,3 миллион сома маьха продукци, хIаьта республикански доалерча предприятеша планал совгIа арахийцар 7,9 миллион сома маьха я.

Электроэнерги, мехкадьтта, газ, бензин, дизельни доатар, топочни мазут, мехкадьттахимие продукци, электрофотографически аппараташ, трансформаторни подстанцеш, низковольтовни аппаратура, хьу, ардакх, фоттая хьекха фанера арахецара итт бетта план а тIеккхоачашъяьй.

Итт бетта планал совгIа даьккхад 145 эзар тонн мехкадьтта, 22 миллион кубически метр газ, 25 электрофотографически аппарат, 115 трансформаторни подстанци, 11 эзар кубически метр хьу, 4 эзар кубически метр ардакх, кхыйола материалаш.

Промышленни товараш кхачамо продукташ бахача халкъа гIалашъена предприятеша а толамца кхоачашъяьй итт бетта план. Цу промышленноста доакъой предприятеша планал совгIа арахийцай дукха швейни трикотажни изделеш, кога гIирс, дулх, колбасни изделеш, кондитерски, маькха-булочни, макаронни изделеш, геранй даьтта, кхыдола товараш.

Октябрь цIейна хьалхарча къахьегама вахте а итта эгара дикагIа итт бетта задани кхоачашйир: СССР 50 шу дизава цIерагIча Грозненски химически комбината, Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкадьтта чакхдоахача завода, В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкадьтта чакхдоахачи заводо, производственно-товарни контора, Карабулакски химически реагентий завода, Грозненски газ чакхйоахача завода, «Электроприбор», «Пишемаш» яхача заводай, «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни завода, «Союзавтоматстром» ВНПО опытни завода, «Чечингушводстрой» гIишлошъеча управлене Аргунски аьшкбетона изделей завода, Ермоловски леспромхоза, швейни производственни объединене, чхьагIара-коньячни комбината, Ачхой-Мартановски райпромкомбината, кхыча предприятей коллективаша. Уж еррига коллективаш хIье а йоагIаш республикански Сийлен доска тIа йохьай.

Белгаладаьккха дезаш да уж коллективаш ер шу долалелча дешо плановой заданеш кхоачашъяь тIеккхоачаш еш хьайоагIаш хилар.

Производственни мощностех дикагIа пайда ийбарах, тIехьешен кхетамца аIаштIехьбаьккхарах дукхача предприятеша керда производственни мощностяш болх бе а ца йолайолийташ дикка дукхагIа хилийтар арахеца продукци. Цо къаьстта хьакьоах хIара производственни участке, хIара заводен фабрикен арахеца продукци дукхагIа хилийтара йола резерваш кIезига ца хилар.

Грозненски химически комбинате арахеца продукци 7 процент тIеккхийттай, Грозненски газ чакхйоахача заводе — 29 процент, «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни заводе — 21 процент, «Пишемаш» заводе — 15 процент, «Электроприбор» заводе — 9 процент, медицински инструментий заводе — 10 процент, «Чечингушводстрой» Аргунски аьшкбетона изделей заводе — 14 процент, Назрановски трикотажни фабрике — 37 процент, швейни производственни объединене — 21 процент, чхьагIара-коньячни комбинате — 12 процент, Ачхой-Мартановски райпромкомбинате — 56 процент.

ТIеккхийттача продукцех дукха дукхагIа яр къахьегама овсарле лакхъярах тIакхийтта я. Производственни участкай хьалха латтача заводийн фабрикийн кулгалхоша, предприятей специалисташа тIагIертта къовсам лоаттабу машенех оборудованех бизагIа пайда эцара, болхлой ха зехьа кIезигагIа йойтара, производства къахьегамхоашта материальни моральни прощрени яйтара. Цох хьахулаш дар дика да.

1974 шера хинначул къахьегама овсарле Грозненски химически комбинате лакхъеннай 8 процент, В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкадьтта чакхдоахача заводе — 9 процент, заводашка «Электроприбора» — 11 процент, «Пишемаше» — 12 процент, «Красный молоте» — 5 процент, гIишлой материалий гIишлой индустрей Аргунски комбинате — 12 процент, хьун боахама управлене — 8 процент, Назрановски трикотажни фабрике — 35 процент, швейни производственни объединене — 18 процент, чхьагIара-коньячни комбинате — 11 процент, № 4 йолча махкх еча заводе — 34 процент, макаронни фабрике — 12 процент.

Дукхача предприятей коллективаша тIеккхетташ йола промышленни продукци къахьегама овсарле лакхъяра чотах тIеккхетийтай, кертте вай дакъе уж я лакхе цIераш хьа предприятеш.

Цхьабакъда цхьайолча предприятей балха тIа кIезига пайдаш кхоачамбоалараш. Бизза пайда эцаш производственни мощностех, дукха балха ха зехьа йоаш, кхоачамболлаш пайда эцаш бедалах, материалех, доагорах, электроэнергех. КIезига ца тIехьаьсаш йола бонгадаш, участкаш, цехаш, кхыметтале 5IарчIа предприятеш. Республика ерригача промышленноста балха тIа Iатть ца дорига а.

Продукцена реализаци яра итт бетта план кхоачашъяьяц 14 промышленни предприяте, цар паччахьалкхенга дIа ца кхачийташ йисай 2,8 миллион сома маьха продукци.

ТIеьаьсачарех я цементни завод, Грозненски ремонтно-механически завод, рудай йоаца гIишлон материалаш я йоахаш уж чакхйоаха Карабулакски завод. Назрановски кирпичашкаш ю завод. Кхыйраш. Уж предприятеш а республика халкъа боахама кхыйола производствашта тIехьайнсарах паччахьалкхенга дIа ца луш йисай: 40 эзар тонн цемент, 9 миллион кирпич, 10 эзар кубически метр аьшкбетона аIашагIъехка конструкцеш оатхалаш, дулха даьтта 127 тонн, 24,6 миллион условни банка консерваш, 263 тонн шекар.

Дукхача предприятешка хIинз а тIехьа лоха я къахьегама овсарле, цу хьисапе оттадь задани кхоачашъяц. Уж санна йола предприятеш республике 31 я. Къахьегама овсарле лакхъяра итт бетта план кхоачашъяьяц Грозненски ремонтно-механически завода, А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкадьтта чакхдоахача завода, цементни завода, рудай йоаш тIешалой материалаш йоахачи уж чакхйоахачен Карабулакски завод, кIенош деча ина йоакхий панелаш арахецача Аргунски завода, шурий промышленноста объединене, Назрановски кирпичашкаш еча заводо коллективаша.

Цхьан сага лаьрхIача хьаеш йола продукци 1974 шера итт бетта хинначул кIезигагIа я Вознесенски газ чакхйоахача заводе, «Чечингушсельстрой» треста аьшкбетона конструкцей заводе, Наурски Шелковскойн маслосырзаводашка, кондитерски фабрике, йий доаккхача заводе, кхыча предприятешка.

Къахьегама овсарле лакхъяра йола резерваш массанахьа йолаш я. Уж тахка а тохкаш царех пайда ийбе беза. Керда техника производствана юкъейоаккхаш, болх беш йолчоа модернизаци еш, производствана механизаци еш из эргийоаккхаш, болхлой квалификаци лакхъеш, хьакулаш долчунга хьежжа цар материальни безам совбоаккхаш, болхлой къахьегам аттача бакхьа беза. Уж декхараш толамца кхоачашйоалургдолаш болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча нахаш, общественни организацешка цхьана тIагIертта къовсам лоаттабой. Дукхача предприятешна чакхйоах бедал, материалаш, доагор, электроэнерги кхоара тIеерзаяь мероприятеш. Цудухьа дукха фабрикаши заводаши я общественни производства эффективность лакхъяра дамъе дешка къахьегама толамаш доахаш.

«Грознефть» объединени ерригга хьеннаьча дIабаьхача нийсе бетта арахецача продукцега дIаьсцдар лоаллерах планагIа лаьрхIачул совгIа кхоаьъ 1356 эзар сом, Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкадьтта чакхдоахача заводе коллективо — 631 эзар сом, «Грозэнерго» районни управлене коллективо — 525 эзар сом. Иштта кхоамбеш дIаахийтай бедал, материалаш, доагор, электроэнерги опытно-экспериментальни заводе, Сунженски хьун комбинате, чхьагIара-коньячни комбинате, кхыча предприятешка.

Из иштта доле а арахецача продукцега дIалоаш дар лох ца деш йола предприятеш а дукха я. КIезига ца болаш, материалаш, электроэнерги, доагор кхоара тIехьа эсала къовсам я лоаттабеш йоагIача дукхагIа средстваш йоаеш йола заводаши фабрикаши.

«Чечингсельстрой» треста аьшкбетона конструкцей заводе доагIачал 123 эзар сом дукхагIа дIадахийтад арахецача продукцега, Грозненски аьшкбетона конструкцей заводе — 127 эзар сом, рудай йоаца материалаш а йоахаш уж чакхйоахача Карабулакски заводе — 321 эзар сом, Назрановски кирпичашкаш еча заводе — 120 эзар сом, мотторгера промышленноста министерства предприятешка — 145 эзар сом, «Грознефтехимзаводы» объединене ерригга хьаннаьча доагIачал дукхагIа продукцега дIадахийтар 2,3 миллион сом дилар. Пятилетка чакхьала юхейисар ши бутт кхоачаш а йоацаш ха мара я. Предприятеш, гIишлошъеча организацеш хIара коллективана эгара безактоккхамегIа йола ха а я хIинзара яр.

Поарлин организацеш ер шу чакхдалалехьа эксплуатацие дIаяла езаш я дукха производственни культурно-бытовой гIулакхашта йолеш объекташ.

Еррига республика хьайнаьча шера итт бетта дал гIишлон-монтажни балхаш соалаш цу хьиз даьред дукхаа дукхагIа яр. Паччахьалкхен план кхоачашъяьй Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене СМУ-7, СевсМУ, «Грознефтехимремонт» треста № 3 йолча РСУ, «Монтажтермоизоляция» треста СУ № 7 йолча треста МСУ, «Кавсантехмонтаж» треста монтажни управлене, «Чечингсельстрой» треста ПМК-221, кхыча организацей коллективаша.

ХIаьта гIишлошъераашта дукха декхараш тIадасад, цар эксплуатацие дIа ца луш дисад дукха нах чубахаоа доа пIенош, школаш, здравоохранене объекташ.

Подрядни организацеш декхарийла я штурмовщина дIа а яькха шанагIа эксплуатацие дIаяла мел еза объекташ шиий хинехьа дIаяло, къаьстта чIоагIа теркам пускови объекташта тIа а бохийташ.

ИйсалгIча пятилеткагIа яьржача социалистически хьаьигоаш а еза ха хьатIотташ латт, къаьстта бокхха лоархIам болаш да хIара завода, фабрика, гIишлошъеча организаце баьча балха итогий анализ а я, дикагIйолча опытах бизза пайда а эцаш арахеца продукци дукхагIа хилийтара керда резерваш тохкалга.

Шоаш тIайца социалистически декхараш толамца кхоачашдерах Даьхенна рапорт а луш ер юхейоа ха керда къахьегама толамашца белгалйоаккхаргахьара дог тийша ба Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой.

В. ЮДАЛОВИЧ.
Нохч-ГIалгIай Статуправление промышленноста статистика отдела начальник.

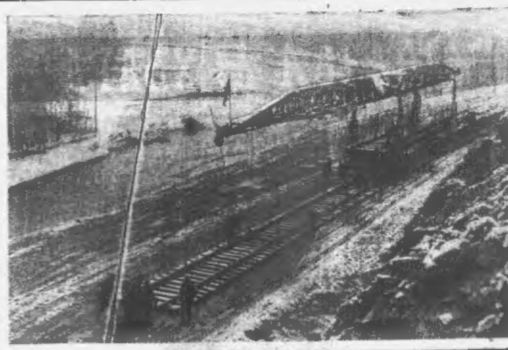

АМУРСКИ ОБЛАСТЬ. Байкало-Амурски магистрала Тында-Беркакит яхача участке «Бамстройпуть» управлене СМП-576 гIишлошхоша хьалхара километраш машинашъ биллаб. ДIахо 80 миллион кубометр совгIа латта дIахецаза 250 тIийн искусственни сооружениеш хьулъе, цаIк акх километр гаргга туннель чакхьаккха езаш ба уж.

КПСС XXV съезда яха маьоггIара накъаякхара яхьеяьнача «Бамстройпуть» управлене коллективо субподрядни организацешца цхьана дош деннад 25 ди хьалхал хьалха — 1975 шера 5 декабре Сивачкил станце кхачалца — Тында-Беркакит участке хьалхара машинашъ билла бакхха аьнна.

Дика болх беш я Гуреев Григорий керте латта комсомольско-кагиролой бригада. Коллективо хьинаре дакъа лоац БАМ-рча социалистически яхье. Бригадо толамца кхоачашдур тIайца декхараш. Тында яхача станце 3,5 эзар метр запасной некъаш деккад, дIадахийтад 130 эзар сом.

СУРТА ТIА: Тында-Беркакит участке машинашъ буллача.

Г. КАЛАЧЬЯНА сурт. ТАСС фотохроника.

Предприяте ветеран

Юкъера а е капитальни а ремонт ца еш 217 эзар километр никъ баьча автобуса тIа дIабоалабир тхьо шу хьалха грозненски № 1 йолча автотранспортни предприяте водителa Степовик Дмитрий Федосеевича шийа болх. Капитальни ремонт ца еш цу автобуса кхы а 360 эзар километр никъ бе декхар тIийцар Д. Ф. Степовика. Аьнна дош кхочаш а дир: 560 эзар километр кхы а никъ бир машино.

1961 шера цу предприяте хьалхарчарца цхьана коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи елар цунна. Цу хана дена из цIи лакха лоаттеш хьаьаьагIа из.

1970 шера дена Хижняк Николай Михайловичаца цхьана болх беш ва Дмитрий Федосеевич кердача «Икарус-180» яхача автобуса тIа. Цар машено хIаналехьа 312 эзар километр никъ баьб. Из тоалам бахиха аIашгIехьаьяннад сигнашкаш бартгайна хиларах, дам-хаиналла машинага хьожаш, технически эксплуатаце бокъонаш лорьеш хиларах.

Ремонт еш йоаккха та кIезигьяра къовсам а лоаттабеш 1974 шера планагIа автобусага 234 дийнахьа болх байта безача 240 дийнахьа болх байтар. 1974 шера 12600 километр никъ бир автомашино. ХIаьта укх шера 8 бетта цу автобуса экипажо 3410 килограмм доагор я кхоадаь.

Наькъа бокъонаш лорьеш, пассажирашта гIулакх дара культура лакха йолаш, гоод тIехдика йоаш, техникех ма-хула дукхагIа пайда эцаш — иштта ва Д. В. Степовик. Транспорта тIа болх беш волча укх 35 шера цаI авари йоаш ца. Авари йоаццаш болх барах еша I, II степена значокаш я цунга.

Предприяте эгара хьалхарчарца 1974 шера 10 августе ийсалгIча пятилетка декхараш кхоачашдаьд Дмитрий Федосеевича. Цу юкъа цо дIа-хьа вигад 1 миллион 600 пассажир. ДIадахача а цул хьалхарча а шерашка «социалистически яхье котваьнар» яха значокашца белгалдаьккха вола предприяте ветеран КПСС XXV съезда къахьегама совгIаташца накъаваха дагa ва.

Л. ПАВЛОВА.

ОРЛОВСКИ ФУХ ЙОЛА ГОВРИ КХЫЯРАШИ

ХIара хIирнка — хааьвача, пIаьраскъ, кIирац деношка — говраш хоалаш йоргIа хьекхийташ хоа хеташ бола массехк иттаж эзараш нах болх Московски ипподроме жокейи говра баьрейн яьаьшка хьажар духа. Уккхаза иштта говраш шийна мишта йовза а ха йиш я, ше белгалъяьккхача кхаж а тоссаш. Цу гIулакха цхьа сом мах бола билет эца, котъяргья аьнна хетар цу тIа белгалъе, цул тIехьагIа билет кассе дIачудала деза. Цхьа го боаккхараш ловзаа йиш я, хьишт дале, шаккхе го боаккхараш а ловзае мегаргья цкъа ловзаеш (дубль). Дубль нийса даржа хайначоа дий эзар сомага кхачалла ахча лу.

70 гаргга ипподром я вай мехка, цхьабакъда царех керттеръяр — Московски. Тхьестдайга бIаьшере чакхйоалаш йиллай из. Цига хIара шера тохкам беш хул эзар совгIа йоргIен цIенача фух йола тIаьагIен говраш, массаза а санна йоккхий призаш ловзаю, дунен халкъашта юкъера яхьаш хул.

ЙоргIех тIаьагIен цIенача фух йола говраш ши шу даьъча дена тохк ипподромашка. ТIехьайнна массача ххкха ухийтача говрий тохкам бара эгара бIаьхагIа йола ха 6—7 шу да, йоргIачар — 10 шу. Керттера (ерригсоюзни) приз цIенача фух йолча ши шу даьнараашта 1600 метр гонна ловзаю, кхо шу даьнараашта — Йоккха ерригсоюзни приз (хьалха малагIа йоал хьожаш) — 2400 метр, дания йоккхагIйолча говрашта — СССР Приз — 3200 метр. Дукхача шерашка уж къохкхе приз яьхай, е тхона юкъе оалаш ма-дарра, «ккоаза аьлий» хиннай Будинови кера Анилини яха IайгIараш. Йоккха ерригсоюзни приз ловзаю йоргIача говрашта а (4 шу даьннача).

Вай мехка хIанз бархI милион гаргга говр я. Царех юрта боахаме пайда эц, кумыс (къаьстта а Казахстане, Средни Азе, Заволжье дукха езаш йола), дулх тел пар. Доаьзол дехьа йоккха кхуьл, хIаьта дикагIъяраш спорте, говрий заводашка дIачуккхул. Цу тайпара завод вай мехка 100 совгIа я, цига кхею 20 тайпарча фух йола говраши говрий группаш (СССР-е ерригаш а 40 тайпарча фух йола говраш я). Массалона а йоьзаш йолча, цIенача фух йола тIаьагIа говр, IарбиЙ говрашта аьннарен санна ирашца цхьана вай а вовй дай-мехкара аьннараш я. Говрий цхьадола фу дукха бIаьш шераш хьалхагIа дена хьадоагIаш да, масала, хIанз а тIехь Средни Азе дикагIа лоархIаш йола Туркменера ахалтекински (вай заман хьалхара бIаьшере). Доноской фух йолча говрашца Суворов керте а волаш хиннa эрсий тIемахой Альпашка гIолла дехьа бийннаб. Дунияхха хьалхагIа дена йоаццаш и Азербайджана карабахаш. Таджикистана локайцаш. Узбекистана карабаираш, Казахстане арешца дела тIехдика джабе.

Советски Iаьдал латтача шерашка говрий 10 фу кхедаь, царех я буденновски, терски, кустанайски, владимирски, эрсий йоргIа говр, кхыяраш.

Ипподромерча говрий дикал — масса, нешта аьлча калай хилар. Масса говр хиларах кхоачам хилац, из кхы а хьалхкее, Iомае а еза. Уж Iомаю юкхьанца шин шерага кхачалца уж лелаеча говрий заводашка, цул тIехьагIа — ипподромашка, говрий спортана школашкеи (уж 70 гаргга я), секцешкеи (100 гаргга). Дагалоххаргiа аьлча, вай мехка алххха классически говрий спорт лелаеш 40 эзар гаргга саг ва.

КIезига хIамаш карагIдьна даланн говрий заводашкеи ипподромашкеи. Лакхе вай хьалханча Аняина советски говрий спорта кхо котало ийай Кельне Европа Приз ловзаечара, ший призовой моттиг яьккхай Лауреле (США) эгара чIоагIагIа дунен халкъашта юкъе говраш хохкача.

Укх тIеххьарча массехк шера тайп-тайпарча мехкашка 775 яхье дакъа а лаьна. СССР жокейши баьрешен 389 хьалхарен 774 призовойи моттигаш яьхай.

Во дац говрий спорта олимпийски ловзарашка, къаьстта а аьшIаье карагIдьнараш. 1960 шера Риме Олимпиада чемпион хилар Абсенте яхача ахалтекинцаца яхье баьнна москвахо Сергей Филатов. ХIаьта 1968 шера Мексике цо баьккхар санна толам баьккхар ленинградхо Кизимов Иван Ихореца.

Советски хьезака мастерашка иштта дунен чемпионаш хиннаб, дукхача кхыча дунен халкъашта юкъерча яхьашка котбийннаб.

Вай мехкю говраш кIезига йоккхаш довзол дехьа а. Царна хул фула лелаераш, спортивни, кхыяраш. Дунен халкъашта юкъерча рынке къаьстта чIоагIа хоаттаж я буденновски, донской, рысисти а кхыча а фух йола говраш. 1965 шера советски говраш довзол дехьа тIа-тIа дикагIа лоархIаш хилар теркал а, деш, дунен халкъашта юкъе эгара хьалхара говрий аукцион йир Москве. Дика чакхъьлар из, хIаьта цу хана дена цу тайпара аукционаш ю хIара шера, массала а яхар мо, 15 сентябре, Москве СССР халкъа боахама карагIдьнарий Выставке. Эгара тIехьарча аукционашка эгара дукхагIа мах белар — 14 600 доллар — гIоръяьннача Гей-Вернора аьча Задруга яхача кхалах.

Говраш лелаяра гIулакх легIадолладара кIезигача лоархIаме яц традицеш а. Эрсий селекционераша дика ха йолаш лелаяьд говрий фу тоадарен доладарен гIулакх. Цар эгара йоккхагIйола дегаоаоле — орловски рысак. Цун истори хьадоладу XVIII бIаьшерен кховатхьее иттагIа шераш юкъедахача дена, эрсий флотоводец граф Алексей Орлов-Чесменас юхе турккий эскадрал тоеначи хана дена. Турцена машар баьчул тIехьагIа султанагара деза совгIаташ кхаьчад Орловга, цу даькъе малхбоалехьара говраш а йолаш. Графа тIе а яйцай Аравера 30 IайгIар. Царна юкъе хиннай IарбиЙ Сметанка аьна цIи дIаяза аьнка бесара хIай IайгIар. 60 эзар сом — цу хана тIаьмате дукха ахча — хинаб цун мах. ХIаьта нагахьа санна еррига говраш Россе кемаш тIа а ютташ кхуьлаш хиннане, Сметанка гоналхьа ха а долаш Турце, Венгре, Польше гIолла лаьлла йоалейи, Москве. Из никъ беш ши шу дальхад.

Iалъамате аIахьа дегI (массайолча говра санна 36 а боацаш, 38 цIенда), боврам боацаш хоза гIоь-сибат хиннад Сметанка, геттара хозача йоргIагIа лийнай из. Цунах мел даьлла хIама доаллаш хьалкхийнай тIехье, белгала аьлча, датски говра яь IайгIар — Полкан-I. Голландски кхалана Полкан-I лелийтарна хьахиннай кхаь а фух — IарбиЙ, датски, голландски — мел доалла хIама доаллаш йола Барс-I. Ший европейски даьнаьна санна тоаенна хиларца, йолаялар IарбиЙчар санна хоза хиларцa белгалйоаллаш хиннача фу БарсагIара-I хьдоладеннад тахан гIоръяьннача, дукъа санна, иштта спортивни говра меттел а геттара дикача, эрсий тройкана дIаларх1а кхы шийл дикагIа цхьа кха йоацача орловски рысака фу.

Вай мехка чIоагIа лоархIаш я говрий яхьаш. Эгара хьалха — говраш хахкар. Уж шара (хьалхашка уиттаъ хIамаш дуккьаленашк йоацаш), дуккьаленаш йолаш, аIашагIъяйна хул. Хьалхара яраш — къаьстта дукха езаш я Доне, Кубане, Украине, Казахстане, Средни Азе республикашка. Хохкача наькъий дIоахал бе-бе да — цхьан километрга 25 километрга кхачалца. Дукхаьал хехкаш я Казахстане санна говрий тIа хехкаш а хул говраш.

ГуржегIа ломашка гIолла хевсурски Iаьдалагiа хохк говраш. Цу тамашийнача яхье дакъа лоацараш шоаш меттаьха лелха безача гуйна юкхе тIа гуллу. Юхасовцар лоама кIал хул. Никъ чIоагIагIа хьекхача оагIона гIолла Iо белгалбу, хIаьта говра баьреша чобол агIа чухец говраш, хIанга тIа а хайше.

Кавказе санна, Средни Азе а шерра дIадаьржад цхьайцхьайна волаш шин дакъе бекъабенна дукха болаш говрашка деш дола халкъа ловзараш; бургаш е кхыйола хIамаш ловзаеш, «пускал» бахьан долаш къовсам лоаттабеш, и. кх. дI. Уж ловзараш, хIаьта Российски Федераце тройкай яхьаш, сакъердам беш говраш чухекха лай шахьар яккхар, халкъий дукха цIейш дезара программашта юкъедоагIаш да. Иштта я говраш лелаяра гIулакхи говрий спорта дIахо дегIаккхувлагга, халкъа шира Iадалаш лелаелга дезаш мел бараша гIал а бехе хьаллоаш йола традици.

Виктор БАБКИН.
(АПН).

ЗАМАН ЛАЗАР ДIАДАККХАР ДУХЬА

АПН корреспондента Синяков Юре экспериментальни клинически онкологе Институте директоргара СССР медицински Iилмай Академе действительни членагара Блохин Николайгара дийхар социалистически мехкий онкологий бувзамий хьакъехьа дувцилга.

— Тахан цхьанне а шеко яц, — боах Блохин Николая, — «заман лазара» дукъьала боаккхаргбола низ лохилга моллагIча цхьан мехка доазонел арадовлаш хиларах. Ракови лазарех хIанз а нах боаш хиларах низаш цхьана оарцагIа ца даьхача далаш уж лазараш Iомадара, уж эша а дах сихагIа котало яккхара. Цхьабакъда онлангера деиз ле дезача тохкамаша дIаех цердагIен бевача маьхен йола оборудовани, клинически — Iалъамате дукха — ломаш довхалга. Iалъамате йоккхий средстваш низаши эш лазараш долаш мел ках ба харан лазар мел дарж ээ йиш хулийташ йола эпидемиологически тохкамаш хара. Цудухьа рака дукъьала лоаттабеча къовсама хIанзарча этапе эгара хьалхарча лоархIаме да дунен халкъашта юкъе шерра цхьана гIулакхаш лелаяр.

Цу гIулакха йоккхий торонаш йолаш ба социалистически содружества мехкий специалисташ. Аз ювцар эгара хьалха СЭВ-а доазонел чухьа Болгаре, Венгре, ГДР-а, Монголе, Кубае, Польшае, Советски Союзо, Чехословаке кулгаш яздь «керда зуламе дестамаш» яха проблема цхьана тахкара хьакъехьа яь къаьстта соглашени я. Практически опыти тохкамех хьахинараш дIа-юха эцера поакъостал дая Iаш соглашени. Цо могаду лаборатореши хенна йола дунен халкъашта юкъера Iилма-тохкама коллективаши цхьана хьаяр санна йолча интеграце формаех пайда эцилга а.

Халахете я, кхыметтал вай цхьана лелачеча гIулакхий хьалхарча итогех а дувца йиш йоацаш селларе кIезига ха я дIаяхар. Уж хIанз бокъонца дIадоладуш мара дац, цхьабакъда, цхьа моллагIча тайпара а ца довлуш уж дIадолалу онкологе керригача керттерча достамашкахьа. ХIара мехко хьалда лелаеш шо-шоай белгалара дакъа ха.

— Ма-дарра дувцал, бокъьала а, мехкий-доакъашхой специализаци хьакъехьа.

— Масала, Братиславерча Словакски Iилмай Академе экспериментальни онкологе Институто шийна хIатIалаьцад проблема вирусни аспекташ тахкара кулгалдела. Венгерски медикаша — онкологе Паччахьалкхен институто (Будапешт) — кулгалду химически препарашца дарба дар санна долча даькъе. Берлинерча Германски Iилмай Академе рак тохкача Центральни института доалагIа да юкхьянцарча диагностика проблемаш Iомаелга. Хирургей комбинированни дарба дарен проблемашта керттера организаци я Софера НРВ Медицински академи. Онкологически центр, хIаьта М. Склодовская-Кюре цIерагIа онкологе Варшавски институт — радиологе проблемашта. Экспериментальни клинически онкологе московски Институто кулгалду рака эпидемиологи химически канцерогенни Iомаяра, хIаьта Петрова цIерагIча ленинградски онкологе Iилма-тохкама институто — рака дукъьалара къовсам аIаштIехьбаккхар дукха Iилман лардаш къйчъяра.

Цу тайпара, вай мехкий керттерча Iилман центрашта юкъе декхараш дIа-юха дийкъа даьннад. Цхьабакъда лахье йийцача проблемашка хьожараш уж учреждени мара яц яхнга аIалаа а дац из. Долчча берга дувца безам ба са: аз йийца институташ керттера яраш я. Царна бокъо еннай партнераш а даьрхIа шоай мехкара ираш санна. Иштта довзоа дехьара а Iилмай организацеш юкъсуаза. Доакъашхой списка тIа — СССР 20 совгIа институт, СЭВ-а членаш долча кхыча мехкий, цу даькъе Кубай а Монголе а центральни периферийни учрежденей. Цхьадоле хIамаш деча дакъа лоац Румынеи Югославеи специалисташа.

— Кертерча институташта юкъера бувзам мишта аIаштIехьбаьккхаб? Кулгал кьан ду, масала, цхьана лелачеча гIулакхашта?

— Соглашенега гIоллалрча партнераша барт аIаштIехьбаьккхаб, координаторе функцеш кхоачашъеш со керте латта СССР медицински Iилмай Академе экспериментальни клинически онкологе Институт хурIйоалаш. Координационни центра балха аппарат аIашатIъеллаб (цунна кулгалду медицински Iилмай доктора Клименков Анатоле). уполномоченней Совет йиллай. Цунна юкъебахаб СЭВ-а членаш долча мехкий специалисташ, Iилмай керттерча учреждений директораш — Г. Митров (Болгари), Ш. Экхардт (Венгри), С. Таннебергер (ГДР), Кубай Iилмай Академе президент З. Маринелло, Б. Доржготов (Монголи), Т. Кошаровский (Польша), Н. Блохин (СССР). Словакски Социалистически Республика ювадIено лоархIа министра заместитель Я. Шомоди. Цул совгIа, цхьана лелачеча гIулакхий Iилмани технически аспекташка хьажара боккхагIболча Iилмахоех Iилман Совет аIаштIъеллай председатель академик В. Турзо а волаш (ЧССР).

— ХIанзалца малагIа мероприятеш чакхъяьхай Координационни центро, царех хьахинараш миштад?

— Iилман тохкамех хьахулараш, онкологи санна долча чоалханеча даькъе хIаьта а, массала а аIаштIехьдалаш. Царга хьежаш кIезига доаш шераш а иттаж шераш а. Кердадараш лехаш хул клиникашка а лабораторешка а, хIара дена болх беча специалисташ аIашагIкхийттачен хана.

Тхоай институто кулгал а деш Iомаеш йолча проблематара дIадолалургва со цхьана чакхйоахача мероприятеех дувца. Консультацеши совещанеши еча хана рака эпидемиологена методически руководство кийчъе а хIаьта иштта къаьстта шоай тайпара карташ-таблицаш оттаде а лаьрхIад. Цар лорда тIа хьалерчга зуламе дестамаш даржара атаес, хIаьта во хьегучахха а тарлу Iилман цу дакъера дукха къайленаш.

Краковс хиннача совещане тIайпар польски специалисташа хьачуенна массанена а цхьатерра цаI йола анкета. Цу тIа оттадьа аттаралшa новкъостад дергIа радиотерапевтически оборудоване дикал миштай, гIулакх деча персонала квалификаце боарам мелаб хара.

Брно хиннача экспертий заседаний ден повестка тIа латтар онкологе керттерча дешаьт цаI: вирус бахьан долаш хулий рака лазараш? Тохкам бара керттера достамаш белгалдир дискусс дакъа лаьцараша. Вирусий экспериментальни моделий новкъостали дуктIаваккха дергI укхаждIенача клетках зуламе клетки ера механизме маIаяя. Цу гIулакха чакхлаха декана хIамай шерра программа тIайцай. Уккаха ба тохкамий методикаш цхьан лер тIа яхара беш бола болх а, вирусологека къаьстта материалаш хьаеча хина аIашн деш дола новкъостал а, вирусийн клеткийн штаммаш дIа хьа лугга а. Цу гIулакха лаьрхIа юллаш я стерильни оалаш дола хьайбаш доладе даьрхIа питомник а. Цу шин тайпарча биологически баккэ деча гIулакхех пайда эарга СЭВ-а членаш долча дерригача мехкий лабораторешта.

Тха хIанзарча гIулакхий Iалъамате лоархIаме дакъа — Iилман кадрий квалификаци лакхъяра бе беза болх. Вай мехкий Iилмай центрашка специалисташта школаш яхка дела ха тхо. Цу тайпарча цхьан школо молхай терапех даьца заняте дIайолаерга ноябре Будапешт онкологе Паччахьалкхен института дарда тIа. ШоллагIйо — Варшаве, М. Склодовская-Кюре цIерагIча онкологе институте. Практически занятеш хурьга цига ГДР ядерни тохкамий институтеи Варшавски университетеи Iилмахоша дакъа а долаш.

...Николай Николаевич Блохинцара къамаьл чакхдоалаш латтар. Академикага дергдола хаттараш деригаш а дах дацнад. ХIаьта а, иштта Iергга, рака дукъьалара Дунен халкъашта юкъерча союза президентана къамаьл деш хьача, ца хоаттаж: маца эшаь иргьолаш я ца, рак, хьахера а?

— Бокъонца хьалаа цуи яа оалалой тамаш ма я, — жоп делар цу хаттара Iилмахочо. — ХIаьта а, хIанзара онкологи — хIара шера керда хIамаш гучадувлаш дола Iилма ма-дий. Белгала аьлча, укх тIеххьарча хана дукха хIамаш карагIдьннад дестамаш хьеду вирусаш Iомаяра. Хьаьвй керда тайпа молхаш. Iоаламаш доах дучевой терапе. Протоний новкъостала дарба дарах хьахинараш дика да... Рака дукъьала лоаттабеча къовсамa юкъе шовшкара дакъа лоац Iилман техникан хIара даьхьо хIама лаьац аьнна. Юкъехахувла лазараш ЭВМ-аша, радиометре методаш а лоха температураш а.

Лоацца аьлча, оптимист ва. ХIанз рака дукъьала болабаьча къовсамо пайда санна чIоагIа логдоахийташ йола перспектива хьалл аьнна хет сона.

Цунца цхьана нийса хургдар моллагIа цхьа хIама гучадаккхарах зуламеча дестамий еррига проблема цу сахьате къовстаь йоаккхаргья аьнна хийтача. Тайп-тайпара дешаш къестадеш да, цудухьа хIанзале а дарба дулуш да дукха хаоаш а тIехьа дерба хулургдац аьнна четаш хиина дестамий цхьадола тайпаш. Карарча бIаьшерене а тIехьа къовстаргья аьша хет сона онкологе дукха проблемаш.

(АПН).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

«ДИКТАТУРА ДУХЬАЛА КЪОВСАМ ЛОЙТТАБУ ОАХА»

Шоаттэхьа шу гаргга ха я Никарагуа мохк хӀалакбеш, пув Ӏалаша рузкъеш кхьчa мехкий монополешка доахаш болча Сомоса пеааа диктатура Ӏазапа хӀал латта. Никарагуанцаша Сомоса режима духьале лоаттабеча къовсамах, патриотаие доахача тӀемех дийцар Никарагуански социалистически парте куйгала члени Доминго Санчеса АПН корреспондентаца хьамаьл деча хана.

Соазна шу чакхдолаш «Кортамукъален демократически союз» а яь вӀашагӀкхяй-дар Никарагуа чӀоагӀагӀа долла патриотически низаш доалийш йола вокхӀ политически организаци болхлой йир центр. Нэз бола политически институт а хиина дӀаеттай союз. Къамаш кортамукъален Халкъа — демократически правительство Ӏалала корте оттаяр духьа дукха нах шьа бирт а бь вӀашагӀтохен Сомоса династи дӀаяк-харе низаш тӀоаерзаден эьшна шоашта хьалхашка декхар оттадаь патриоташа.

ГӀалхаяла хана тха мехкарча дукхача наха хетар хиарала Анастасио Сомоса диктатура тӀера йоалачара яьиний аьна. «Къамин чрезвычайни комитета» керте латташ хилара тарра, ма-ларра хьелла, мехкара доал деррига а цун бе доаллар. Цхьабакъ-да тха халкъ корта айбеш доагӀа. Мехка болхлой класса политически хьинкар долашь дика вӀашттӀехьъаьккхаш хилара керда теплл деш хилар укх шера бӀаьстан юхье, Еррига мохкъарча къахьегама конфедераци Никарагуански социалистически партеи куйгал а деш, хиина массане юкъара забастовка. Забастовка йир гӀишлоше промышленностерча ятт эзар болхло. Уж хьаллаьцар кхьча доахьошкарча болхлоша. Из бахьан долаш къахьегамхошта юкъадаккхийтар кхоатта сахьата болх ба бездагбола кӀира царна кийдолла лаьрхӀа хиина болхдошта духьалаэ закон. Шоай къахьегамах тела мах дукха гӀа оттабийта а вӀашттӀехьадьлар забастовка яьний.

ТӀехьашка яланза па аьнача правительства цигга кердада репрессеш йолайир. Цхьатарра чубекка болабиэ мехкара нах. Мехка хьийбаседене лоамашка аграрни реформа чакхъяккхара лаьтташ нийсхоила дӀа-юха декъара духьа къовсам лоаттабу юртахоша бахе нах «теббе» йолалаво Ӏалльмате дукха тӀехьа патруллаш. Карателаша, массехк йокха концентрационна лагерь а йилла, суди следствии йоацаш цу чу бовхабб бӀаьш ахархой.

Репрессеш мел чӀоагӀа яле а, къаман кертамукъален къовсам тӀа-тӀа чӀоагӀлуш ба. Цукан дӀабетталу йукха никарагуанцаш. БоккхагӀа хулаш латт диктатурака духьалара къовсам.

(АПН).

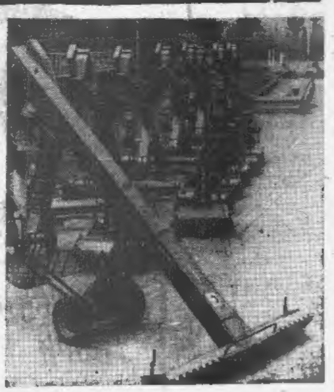

СЭВ членаш долча мехкий экономически интеграце рамкашка Бекеш городерча (ВНР) юртбоахама машинашъеча заводо тайп-тайпара мухь тӀабетта машинаш, механизмаш араяха еш латт.

СУРТА ТӀА: заводерча дӀаеххьейта кийчъяь завода продукци.

МТИ—АПН сур.

ПЕРУ—ЭРГАЛОНИЙ НАЬКЪА ТӀА

Моттигерчен кхыча мехкашкарчен пресса журналистех хьалийзза яр правительствени дворецера Тупак Амару цӀерагӀара зал. Шин сахьата гуччахьара, корта бола къамаьл хилар Перу керттерча проблемех лаьца. Мехка президента Франсиско Моралес Бермудеса йоахар:

— Революци цхьан метте лаьттаргъяц. Цхьакха тайпа позонаш ца уттеташ чакхйоахаргья демократически паргӀатонаш. ЙоккхагӀа хургья экономика общественни сектор...

Перу хулаш латтача социально - экономически хувцамаш цӀенхаштта уйла тӀеоз шоашта Латински Америкерча меттел, кхыча континенташкарча а мехкий политически деятелий. Уж хувцамаш дӀадоладенна 1968 шера 9 октябре, прогрессивни уйлаш йолаш бола военни нах Ӏалдала керте ма эттинге, американски капитала бе хьлача Таьара меххлайтта комплексие национализаци яра. ТӀехьагӀо лаьтташ доаьаш болча ахархошта юкъе дӀавийкъар Ӏалдала керте лаьттача олигархе доалахье хиина ялх миллион гектар гаргга лаьтташ. Пачхьалкхено ениача капиталах предприятеш яхкаьй къахьегамхоша. Къовсам лоаттабе ца безаш, предприятей доьпа, реакцийна низаша духьале ца еш бьлкххабаш общественно-экономически эргалоний толлам. Реакци, кхетадеш ма-ларра, хӀана а я дӀахорча хувцамашта ковкъарле е гӀерташ. Прогрессивна эргалонаш Чешшане лорве лаьрхӀа ба мехкара къахьегамхой, перуански коммунистащ хьалхарча мугӀарашка а болаш дола деррига прогрессивни низаш.

Хосе АРИСАЛА,
колумбийски журналист.
(АПН).

Лима.

ХӀАЛАКХУЛА ПОЛИТИКА

Чилерча хьалах лаьпа передовой статья кепатеха аравьккхай «Тьемпо» яхача колумбийски газето. Иночета, Ли, тӀеска хунта кхыча членеша лелаеча политико, йоах, белггала аьлча, статья тӀа, хӀалак хулча дӀаккхоачаьй мехка экономика. Вахара мах 1973 шера октябре дела 1975 шера августе кхаччалца пхе эзар процент лаккхбеннаб. Кхыметтел тӀема правительства араьхача, шеко йоацаш кӀезигаьлла, официальни данниесгӀа а хьабе болх боацараш къахьегалургдолча бахача нахах 23 процентага каьчаб. Цхьабакъда балза бараштта а магаш йоашта низткъа кховчаньбе мара. (Йоашта дьатӀа мел доагӀачун пхе заьхьах цхьа дакъа, кӀезигагӀа даьийтача а алхха кхачан продукташка дӀадахийтаьза на болаш ба уж. Кер бизапца дез хӀама на хилярах тӀа-тӀа дукхагӀа дол берзаш е бокхагӀберие а.

Кризиса кӀаххаргьала гӀерташ хунтана фукагӀа де я дегӀза хетан. Общественни транспортега, бахача наха медицински новкъостал дарга дӀаухийтар, ма-дарра аьлча, нулага кхоачаьдь хиларах вӀалла на хилцача а, дӀайоахаш латт коммунальни службаш, цу лаьхье уллашка цӀено лелаеш ярд а. Дукха моттигаш лийслу кхьметтел эгара дикагӀа тоаьнча Сантьягорча районашка а доржам дола лазараш хулаш.

Кхы догӀа фу хургда аьнна хеталаций? Цхьабакъда нварала Лис (хунта кулгалхошта юкъе «вня бола хьаким») «Меркурио» яхача фашистай газета аьрхӀа ше аьча заявление тӀа аьннад, е гарггара беттарш кхы а хелагӀа хургда.

(«Тьемпо»—АПН).

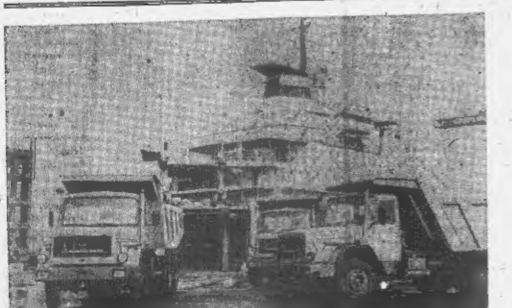

ТӀеххьарча шерашка чӀоагӀа а денна дегӀа а денал советско - малхбузегерманска вӀашш аьттув, лув дола торгово-экономически бувзамаш.

Яьи сӀемашенга хьежжа, Хьмера «Магирус-Дойц» яхача фирма Советски Союза лаьрхӀа еза грузовикий йоккхий партеш кийчъяра заказ кхоачашдеш я. Цу машинех пайда эз Байкало - Амурски магистраль хьеча.

СУРТА ТӀА: Гамбурски порте «Инженер» Магульский» яхача советски кема тӀа машинаш тӀайоттащ латт.

ТАСС фотохроника.

САМОДЕЯТЕЛЬНИ ИСКУССТВО ЮРТА

Вай республика юртерча районий культура цӀеношка, клубашка, наха уж бадача моттиге культурни гӀулакх дарe дикка опыт Ӏоаьай. Цу тайпара лархӀа йоагӀа Надтеречни, Веденски, Наурски, Малгобекски, Шелковской районий культура учреждениеш. Хоза кийчъяь чакхъяьхар цига Сийлахь-боккхача Даймехка тӀем тӀа Котало яьккха 30 шу дизара хеталь, производстве хьалха латтарашца, тӀема а къахьегама а ветеранашца вӀашагӀкхетара сайренаш, Даьхенара безам, интернациональни патриотически уйлаш чӀоагӀъеш хинна кхьйола мероприятеш.

Ялат дӀадувш, чуташ кхай тӀа болх беча къахьегамхошта культурни гӀулакх дарa дукхагӀйолча клубашкен культура цӀеношкен вӀашагӀъеккар агитационно-художественни бригадаш. Болх дика чакхбаьккхар Веденски, Грозненски, Наурски, Сунженски, Малгобекски, Ножай-Юртовски районий агитбригадаша. Республике малагӀа агитбригада дикагӀа я хьожаш конкурс хилар халкъа творчества республикански ЦӀагӀа. Болх дика баьб аьнна цига белгалъяьхар Веденски районa Элистанжера, Грозненски районa Пригородненскера, Малгобекски районa Долаковра, Шелковской районa Каргалиновски культура цӀеной агитбригадаш, кхыдараш.

Цу коллективай сценареш дукхагӀча даькъе моттигерча вахарах лаьца яр. Шоай юрта, района производстве хьалхадаьттераш хестабарца, корта бохабу маларашца, кхелхьаш бараш бегбахарца шоаш тӀаийца социалистически декхараш кхоачашдара а къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра а наха дика новкъостал дир агитбригадаша.

Шоай художественни самодеятельноста коллективай гойтаза шаьрьеш, дакхьеш, бахача наха юкъе беча балха форманаш эргайоахаш тоаьпр артисташ. Сентябре-октябре С. М. Кирова цӀерагӀча парке чакхъяьхар юртара районий самодеятельноста хоровой, вокальни, музыкальни коллективай творчески отчет. Цига отчеташка дика выступленеш йир Надтеречни, Шелковской, Веденски, Малгобекски районий культура учрежденеша. Цар коллективаша, нах дукха юкъеозарал совгӀа, дика кийчъяьно программа я. Къьестта хоза даьккхар А. Шахбулатова «Гуйре» яха илли Надтеречни культура ЦӀен маӀача ялха вокальни группо, Новикова «Са мохк», Аверкина «Сийле хийла ялата» яха иллеш Шелковской районa «Коминтерн» колхоза казакий хоро, дег чу дужаш дар Петропавловски станица культура ЦӀен хоро даьккха «Доха йисте», «Са дог-маш» яха казакий иллеш, хӀаьта иштта Грозненски районa Первомайски культура ЦӀен кхалнаькха группо даькха Кохана «Къонахчал» яха илли, кхыдараш.

Самодеятельни юртарча артистий творчески отчетни концерташка ладувгӀаш ваь эзар совгӀа грозненеш хилар. ХӀаьта 5-ча октябре грозненаша тӀайица хилар хагирхой илле фестивала дакъа лаца ена дикагӀйола 62 художественни самодеятельноста коллектив.

Лакха профессиональни говзал гойтар Шелковской районa Червленски культура ЦӀен «Селяне» яхача вокально-инструментальни ансамбло, Грозненски, Малгобекски, Надтеречни районий кхалнаькха вокальни, Ножай - Юртовски районий культура ЦӀен маӀача наькха группаша. 720 совгӀа самодеятельни артист хилар цу фестивале дакъа доаллаш.

Вай республике ена Ӏаш Ножай - Юртовски районий культура ЦӀен маӀача наькха вокальни группа. Вай мехка дукхача гораашка говзал гойташ хиний из, союзни республика фестивалашка а дакъа лийнад. Дукхаза а лауреата цӀи ялхай цу коллективо. Дог тохадолийташ дар «Вовааш воагача бӀухочун каш» яха группо даьккха илли. Дукханеша цо кхаь бахьаш кӀаьхатии яхе хала ха дагайохийтаьш дар из.

Дукха ба Ножай - Юртовски районa самодеятельни артисташ, композиторашь-любителаш, аьшараш кхерашь. Цох тайнар тхо сентябрь бутт чакхбоалаш къахьегамхой самодеятельни халкъа творчества фестивала 1-гӀа тур чакхъяьккхача. Цига дакъа лаьцар ваь эзар совгӀа саго. Йоккха говзал гойташ чакхъяьккхар фестивала 1-гӀа тур Веденски, Малгобекски, Надтеречни, Шелковской, Наурски, Грозненски, Гудермески районашка а.

Цу районашка вӀашагӀъяьккхай керда коллективаш, дукха керда нах юкъеззаб. Царна юкъе ба болхлой, колхозхой, дешархой, медицински болхлой, локкха новкъостал ду хьехархоша.

Фестивала 1-гӀа тур чакхоаккхача а художественни самодеятельноста кружокашта нах юкъеозача а дика новкъостал даьд парте, комсомола райкомаша, райисполкомаша. Бакъда 1-гӀа тур шоай торонашка дягача ма-йоагӀара чакхъяьккхаьзар Шалински, Назрановски, Урус-Мартановски, Ачхой-Мартановски, Советски районий коллективаша. Во латт цу районашка халкъа любительски ансамблаш вӀашагӀйоахара болх а. Дукхача клубашка, культура цӀеношка художественни самодеятельноста кружокаш цу. дакъа доацараш а кӀезига ба. Шоашта карагӀдийнначох кхоачам хеташ, селхан дийхачул вахаро тахан вейтара дукхагӀа дӀадехаш хилар теркал на деш бегӀаш ба цу районий культура отдела заведующеш. Цу районашка хӀанз а кӀезига яц ремонт чакхъяланза йола учрежденеш, шийла, бӀеха йола помещенеш. Цудухьа тамаш яц цига сагг ваха ца тугаш хилар я.

А. ГАРЧХАНОВ,
халкъа творчества республикански ЦӀен воккхагӀволла методист.

ИЛЛИ—ВАХАРЦА НИКЪ БЕР

Дмитрий Шостоковича геттана цийса ма-аллара, илли сихха гаьна доалаш, вахарера йоккхий а кагий а явленеш тамашийна сьаь теркальеш хилара Ӏалальмате лоархӀаме моттиг белгалаьй цунна искусстве.

Дукхаче халкъашта тӀехьбаьна бокхача лоархӀаме хиннад илли къаман шийн сакхетам лакхбалара,из духовна гӀаьметта оттара, нравственно дегӀаахара. ХьалхагӀе а эрсий композитораш Михаил Глинка, Модест Мусоргский, Петр Чайковский, критик Владимир Стасов цхьа надаь Ӏабаш шоай халкъа вахаре алии Ӏалальмате лоархӀаме хиларах.

Массанега кховчаш дола илли къьестта лоархӀаме да вай халкъа вахаре. ХӀанзале мехка музыкальни летописа юкъеяхача иллешка гӀоале боаз советски наха шоаш, дово дӀаяхача ханарен карарча ханарен шоай гӀулакхаш. Ерригача дешашка — революце, граждански Сийлахь-боккхача Даймехкен тӀемий деношка а керда вахар хьалдеча маршача деношка а—шийгара дош алара способ санна, вӀашш юкъерча юкъмоттига форма санна, эстетически салоӀам беш долча хӀамаех цаӀ санна, вахара шийн проблемашта поэтически юкъевахара эгара аьттув болашагӀа йола средство санна яйшад советски сага илли.

Миштай эрсий бурлакашна Волга тӀа «Дубинушка» яха гӀорльхьна илли даьхача дена хиина илле творчества эволюци?

ХӀанзара советски илли—керда жанр: е романс а яц, е революци илле хьалхагӀа хиина городской илли а дац. Революце хьаьма цун формо хьахьокх оцпадулаш цо хьабахьа никъ, керда вахар бахьан долаш, керда саг бахьан долаш цо лоаттабу къовсам. Из илли—кӀоаргга уйлашка вахар, илли-дагалаттар, илли-хургдар гор, илли-гуччахьардар.

Вай илле интонаце цӀенек къайле йоацаши хилар гаьнна хьалхагӀа дена белгалльяд советски доазол дехьарчен критико. Духхьа цо хилийтад из маьршача деношка къоабалдергдолаши йоккхий халонаш тӀаэттача деношка башха-дика вравственни идеалаш тергйолашш, царгӀатачен къовсам лоаттабечен халкъашта дукха дезаргдолаш а. Испане гражданскн тӀом лаьттача деношка байракх санна меладаьд из илли интернациональни бригадай бӀухоша. Исак Дунаевски «Даьхенах дола илли», Кочетов Вадима «МоастагӀа тӀакхаргваць» яха илли пар пароль, пар гимнеш а хиина дӀаэттад. Шерра дӀаьржар «Духьалхийттачох дола илли» яха Дмитрий Шостоковича музыка. Матвей Блантера «Катюша» дуней шоллагӀча тӀема шерашка тарлургдац аьнне хеташ хиппар—кадайваккхар. тӀах выша хадара бӀал бакхха дог оттийтар, цӀена лиризм, дег чу дижар санна кердача марша интонацеш—шийна чуль пхьана тардеш дола итальянски партизаний илли а хиина дӀаэттар, Цо заьккха илли оалар гречески партизанаша. «Уж яц явсса моркхаш, догӀа моркхаш я» яха мукъам варшавски геттора повстанций илле керттера мукъам а хиина дӀаэттар.

50-ча шерашка а тӀехьа Борис Мокроусова иллена юкъейихьар аьхха шийтара, дег чу юхаш йола интонаци. Къоначa наькха вахарера йоккха йоаца новеллаш я хиина дӀаэттад «Цхьа пандр», «Гаьнна цӀераш йоаг», «Вай безам бузаш хиинадац» яха цун иллеш. Цу цхьаьне интонаци дӀахойнхьай Аркадий Островски иллей цикло, хӀаьта цун тӀехьагӀа романтически иллеца а чӀоагӀъеннай из. Александра Пахмутовай «Увзаргъяьнначa къоналон» Аркадий Островски «Массаза а хилба малх» яхачох керда оагӀув хьайийлай советски илле творчествана юкъе — ромeнтакаца безам тӀаозаш, дог тохадолийташ дола, дьыга сийрда, цхьабакъда Даьхенара, шийнара, шийн вахарцара шийн цхьаьне, дог гӀоздаьннача сага гӀулакх хьахьокхаш дола илли. Дог тохадена-романтически иллеш хьакхола Александр Флярковске а.

Василий Соловьев-Седой, Никита Богословский, Матвей Блантер санна бола «бакъ реалисташ» романтически илли гаьнна дӀахозаргдолаш де гӀерт. Халкъа, этнографически хӀана йа аьнна шаьра къоасталуш долча Григорий Пономаренко илле цӀаьхха таханара эстрадно - театральни сурт оттаду, хӀаьта Марк Фрадкина хӀанзара илли къаьпарел цӀенхашттан мукъам санна дек. Эрсий илле интонацеш, ацара оаз чу а лоацаш, Фрадкина хьакхоза кӀоаргга патриотически, интернационально лоархӀаме дола «Волга доагӀа», «Цу зӀамигача сага хьадхара», «Маьхках йола баллада» яха иллеш.

60-ча шерашка илле къьнарча байтех йолча формана цӀенхаштта наступлени йолайир советски композитораша. Къонача авторашa Петров Андрея, Таривердиев Микаэла, Пахмутова Александрас керда форма елар—баллада, монолог, речитатив. ЧӀоагӀа гӀоръьнина дӀаэттача Таривердиева музыко юкъейоаланьй вахарцарча шийн, геттара субъективни хеталуш долча, гӀулакхашка гӀолла турпал хьегучавоаккхача, са ваьх увача монолога уйлай форма. Баллада форма сакъердаме, кердача тайпара дегӀайоалаю Оскар Фельцмана, «Байракхах йола баллада», яха цун иллеш оазага лаьийгӀача мех юкъара хете а, духьа цун шийн иллеш да.

Илли — вахарца айхха ювзенна жанр. Братск хьалъеш боаля мохк, хӀаьта массане а довх цу гӀишлонерча нахах дола Пахмутова Александрай иллеш. Дерригача халкъо цхьана буллаш латт БАМ, хӀаьта хӀанзе а дек къоначарна дагардараш хьахьокхаш дола Оскар Фельцмана «БАМ» яха илли.

Илли-м тахан я тӀехьа халкъа вахара кӀоаргалехашкара дукхдувлаш да. Сакъердаме илли ага тӀара иллин, хоастора илли а гӀайгӀане илли а. ХӀара шера тӀехбаьнна дикача иллилархоше—Пятницке цӀерагӀча хоро, Воронежски хоро, солисташа, хӀаьта эгара хьалха тӀехьаьнна дикача иллилархочо, шийн тайпара иллеш гуллечо—Людмила Зыкинас гаьнарча юрташкара хьаккхухь халкъо ше хьакхоалаш дола керда иллеш. Уж халкъа иллеш монагӀе а дена массане юкъара а хиина дӀадахад—вӀашагӀдоккхара кевага дилача а, чулоацана дешашка даллача а, вахарцарча оагӀонга хилачa а.

Массанена а дегӀадац цхьан Замал лоархӀам бола илли хьахургдолаш йола халкъа илле дукхьашхара интонаци хозэнга. Массанена а дегӀадац из хьашт долча тайпара хувцилга. Цудухьа кхы а сий долашагӀа ба бокъонца дола илли хьадерий, цу тӀа болх берий, цунна шоай халкъа дагардараш уйлаши хьаювца гӀертарий болх. Цудухьа кхы а лоархӀамегӀа ба говзанчий-иллинчий, композиторий, иллидархой болх.

Наталья СМИРНОВА,
искусствоведчески Ӏилмий кандидат.
(АПН).

ФУТБОЛ

11-ча ноябре Ашхабадерча ахфинале «Терек» вӀашагӀкхийтар Хабаровскерча СКА яхача командаца. ТӀехдика лайзача вай футболисташа счет 4:0 я йолаш эшабир гаьнарча Малхбоалера арменаш. Цар наӀарашка цхьашна бургаш чутехар А. Михеева, П. Шаулова, О. Хохленкос, А. Синькос. Цу хоталоно турнира финальни хьакъе довзарга дикка дог доахалга йир вай футболисташта.

Цу дийнахьа хиина кхыйола матчаш цхьаькха команза совле ца йоаккхаш чакхйилар: «Строитель» — «Жальгирис» — 1:1, «Кривбасс» — «Торпедо» — 0:0.

ХӀаьта Ашхабадерча ахфинале доазача командай турнирни таблица иштта я:

	Л.	К.	Н.	Э.	Б.	О.
1. «Терек»	3	2	1	0	8:3	5
2. «Строитель»	3	2	1	0	3:1	5
3. «Жальгирис»	3	0	3	0	3:3	3
4. СКА	3	1	1	1	2:5	3
5. «Кривбасс»	3	0	1	2	2:4	1
6. «Торпедо»	3	0	1	2	0:2	1

Кхоана «Терек» вӀашагӀкхетаргья Тольяттерча «Торпедо»ца.

ХЬЕХАРХО

Грозненерча № 57 йолча школе деша догӀача берий даьша, нанаша юкъе нагахьа саг хутташ цу школа хьехархо, Октябрьски райсовета депутат Тимаева Эла Хамидовна ца йовзаш. Цун чӀоагӀа сий ду школа педагогически коллективо, дешархоша.

1963-ча шера Нохч - ГӀалгӀай пачхьалкхен хьехархой институтa филологически факультет яьккхачул тӀехьагӀа ера ца цу школе болх бе. Болх бе йолаеннача юкъа тайп-тайпара халонаш нийсъелар къоначa хьехархочоа. Цхьабакъда цо хержа професи езаенна йола къона хьехархо вӀалла а цох йлангар шийн бадлах. Цу юкъа цунна чӀоагӀа накъадаьлар школа директора РСФСР заслуженни хьехархочо Мальсагов Дишлакхий Йоакъапа, школерча бокххагӀболча новкъосташа хоза лош алара, из хоачох из дӀаккхетаярца даь новкъостал.

КӀезига къахьега, уйлаш е езалзо къонача хьехархочун деша догӀача бераштa ше хьехаш бола немций мотт безабалийта, из кхылоле предметаш санна шийн лоархӀам болаш а, эшаш я предмет хилара уж дӀакхетабе.

Доккха хьоашал да Эла Хамидовнай Куцель Лидия Дмитриевнайцен Куделевич Валентина Ивановнайцен. Уж кхоккхе а цу цхьан школе немций мотт хьехаш ба. Шийн тайпара эӀамига творчески группа я цар яр. Шоашта ховчох кхоачам ца беш массаза а шоай профессиональни говзал даккхьеш, дешархошца беча балха дикагӀйола формаш лехаш, ши-шийна хов дикадар, пайдане дар дӀа-са доазийтаьш вӀашш новкъостал ду цар.

Дешархошта знанеш ялар санна лоархӀай болча гӀулакх да кхуш йоагӀама тӀехьевна кӀоарга кхетам балар, из нийсача новкъа яккхар. Пхи шу хьалхагӀа Эла Хамидовнайга култалде хьаелар 4 «Б» класс. ХӀанз из я 8 «Б». 6—9 къамах дола 35 бер да цу классе. ВӀаши чӀера, шоайла дезаш ца уж. Массане оамал хиина дӀаэттад вӀаши новкъостал дар. Дешарах во кхетачунна гӀо дар хӀаране шийн декхар лоархӀ. Из я класса култалхочо, кхыча хьехархоша дешара дика, шераш шерга царна Ӏомаяь оамал. Цудухьа тамаш елга дац укх тӀеххьарча 4 шера цу классера цхьа дешархо ланкерча классе хьал чу ца воалаш ца ансарах.

— Бакълеш, даьша, ноанаша болх я ца беш, дешархошта кхетам бала гӀерташ, — йоах Эла Хамидовнас. — Дукха кукхагӀа йола хьа царна хьалхашка, вӀагӀа йоакхх бераша. Дикадар а водар а эгара хьалхагӀа царгара хьаэц.

Цудухьа дешархошта нийса кхетам балара балха процесе лоархӀаме дакъа лоархӀ Эла Хамидовнас берий даьшца ноаношца болх бар. Из каст-каста хул уж болча. Тохк берий цӀагӀара дешара торонаш, бераштен бокххийчарнен юкъера гӀулакхаш. Берий дешар, цар школерча вахара, цӀа-гӀа царна нийса кхетам балара хьакъехьа беседаш ю.

Школе болх беча шерашка бӀаьш болча дешархошта знанеш, кхетам беннаб Эла Хамидовнас. ХӀаранена дегчу дика уйлаш чуйоссийтай. Царех цхьабараш институташ, техникумаш кхьа баьнаб, вожаш деша багӀа е вай халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошка къахьегаш ба.

Эла Хамидовнас беча балхах лаьца дукха хувца йиш я. Массехк шу да цо школа интернациональни доттагӀала клуба кулгалду. Доазол араьнарча дукхача мехкашкарча дешархошца доттагӀал леладу клуба членаша. Къьестта боккха бувзам ба цар Германски Демократически Республикерча дешархошца.

Тамаш ялла хьинао долаш саг я Тимаева. ДиаллагӀа вӀаштта Октябрьски районий Совета депутатала хержай из. Каст - каста харжархошта къамаьлаш хул депутата. Сабаре, лаьрхӀа ладувгӀ цо дьхаьца гӀулакх эшаш пе йолча баьхача нахага, кхоачаш ца деш дитац харжархоша шийна тӀаяхилла цхьаькха гӀулакх. Наха хов шоай накъоаш кхоачашдара цо шийн хьинар кходерггоаенцига.

Т. ХАШАГУЛЬГОВ.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

13 ноябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Б. Т. ӀуӀранара гимнастика. 9.30 — Б. Т. «Шоаш дола моттиг хьахайта зурманаш». 10.15 — ДоттагӀий юкъсибат. Передача дӀахьу йоазонхочо Алексина. 11.00 — Б. Т. Москве концертни залашка гӀолла. Обозрени. 14.10 — Б. Т. «Иштта яьшка лаьтта» яха телевизиони документальни фильм. 15.05 — Б. Т. «Вайна Ӏалам довзаргда». 15.20—Островский. «Мишта чӀоагӀделар болат». 16.20—Художественни самодеятельноста коллективай концерт. Донецкера передача. 16.45 — Шахматий школа. Лоацабоалалурий класс. 17.15 — Б. Т. «Орленок» яхача телестуде концертни зал. 18.00—«Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла». Информационни программа (эрсий, гӀалгӀай меттала). 18.20 — Съездагара съездага. «ДегӀадара цифраш». ПхелагӀа передача. 18.30 — Б. Т. «Илли-75» — Ташкентера передача. 19.00 — Мадлодарий ленински университет. Къахьегам белаш сат кхевара лорд я коллективнаш. 19.30 — «Революце хьадаьр» яхача телевизиони дукхача серийни художественни фильма премьера — 5-гӀа сери. 21.00—«Ха». Информационни программа. 21.30 — Б. Т. Хоккех лоазаш дунен йалкъашта юкъера вӀашагӀкхетар. Чехословаке сборни — Советски Союза сборни. Прагера передача. Пистеньачa — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Б. Т. «ХӀара сурта тӀе малх ба». 18.30—Киножурнал. 18.40—Юкъарча хьайбашта Ӏа даккха доакъарап Ӏалашде. Фоторепортаж (гӀалгӀай меттала). 18.50 — Документальни фильм. 19.00 — Дикача продукци витрина. «Керда система дика я». 19.30 — Шоана, бераш. 19.40 — «Халкъа творчество» (нохчий меттала).

14 ноябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Б. Т. ӀуӀранара гимнастика. 9.30 — Б. Т. «Орленок» яхача телестуде концертни зал. 10.15 — «Революце хьадаьр» яха телевизиони дукхча серийни художественни фильм. 5-гӀа сери. 14.00 — «Пушкина фаьлгаш». 15.00 — «Эрсий мотт». 15.45 — «Москва а москвичаш а». 16.15 — Берашта дола художественни фильм. 17.30 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 17.50 — Пропагандиста трибуна. «Къахьегама коллективе шеэ политически дешар дӀадахьар». Пропагандист Цагараев (нохчий меттала). 18.00 — Киножурнал. 18.10 — Халкъо тӀехьожаш дӀахьош ба. «ДӀадув фу дика хилийтара халдавза йоакхо е». Рейд. 18.25 — Музыкальни заставка. 18.30 — КПСС 25-ча съезда дахе хьакъ долча тайпара накъа гӀоргда. Назрановски районa дош да. 19.00 — Телевизорашка хьажарий хаттарашта жоп ду СССР Ӏилмай Академе члена-корреспондента Афанасьевa. 19.30 — «Революце хьадаьр» яхача телевизиони дукхача серийни художественни фильма премьера. 6-гӀа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Мадемуазель», «Гаспароне» яхача телевизиони музыкальни спектакля премьера. 22.40 П.Т. «хилларий зал». Пистеньача — кердадараш.

II ПРОГРАММА

17.30 — «Калинински лаьтта» яха телевизиони очерк. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Б. Т. «Пхьабургаш а уж дийхор я». 18.30 — «КӀиран панорама». 19.00 — Киноэкторина. 19.20 — Шоана, бераш (гӀалгӀай меттала). 19.40 — Хоамаш, реклама. 19.45 — Мультфильм. 19.55 — Кагирхошта йола программа (нохчий меттала).

РАДИО

13 ноябрь

6.30 — «Юртара вахар» (гӀалгӀай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Советски Эстра бӀухой аисьмайх дола концерт (гӀалгӀай меттала). 9.00 — Интернациональни доттагӀален радиоклуб (нохчий меттала). 9.20 — Идеологически фронта бӀухой. «Пропагандисташ» яха зарисовка (нохчий меттала). 9.35 — Ашараш. 9.45 — КПСС 25-ча съезда — хьинар дола къахьегам. «Пятилетка тӀеххьара шу чакхдолаш» яха корреспонденци (гӀалгӀай меттала). 10.00 — «Къона тӀехье» (нохчий меттала). 16.15 — Дина догмаьттe моттиг яц (гӀалгӀай меттала). 16.30 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (гӀалгӀай меттала). 16.50 — Съездагара съездага. КПСС заводской районa хьалхарча секретара Бабикова выступлени (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, гӀалгӀай, нохчий мет.).

14 ноябрь

6.30 — Экономически эпопей радиошкола (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20—Республикански газетий обзор. 8.25 — Шахбулатова иллеш (нохчий меттала). 9.00 — «Дикача гӀулакхашта хьалхалаттараш» яха зарисовка (нохчий меттала). 9.15 — Ашараш (эрсий меттала). 9.30 — Юртара вахар (нохчий меттала). 9.45 — ДоттагӀий оазаш. Казахски радио передача (эрсий меттала). 16.00—«Советски хьехаперча вахара лоархӀамера дакъа да эзлеа», философски Ӏилмай доктора, профессора Попова беседа (нохчий меттала). 16.15 — «Хьехамаши вахари» яха радиожурнал (эрсий меттала). 16.35 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гӀоллеи Грозней кхьаьэ а йолаш, делкъеле лоа а делхаш, къилбесеза - малхбоалехьара секунде 7—12 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш ха хилеш фегара температура республике гӀолла 1—6, Грозне 1—3 градус шелал йолаш хилен тарлу. Кхоана хувцалуш моркхаш а йолаш, цхьацайолча моттигашка лоа а делхаш, дохк а доаллаш, бе-беча оагӀорахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш ха хилеш фегара температура бийсанна 5—10 градус шелал йолаш, дийнахьа 1 градус шелалгара 4 градус йӀовдалга кхоачаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совети Президиумо чӀоагӀа хала а хеташ кодам бу Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела заместителa, республикански профсоюза председателa М. А. Мамаеа цун да МАМАЕВ Ӏейбулхьамид кхалхарах.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктоххама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурни отделa — 3-61-46; промышленноста отделa — 3-42-30; юрта боахама отделa — 3-42-28; кехаташ отделa — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30. корректорске—2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46. отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем 2-80-71; бухгалтерии — 2-54-30. корректорской—2-89-88.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского, 92.

Газет арадувла шийнараш — шоаттен деношка.

Заказ № 7369.